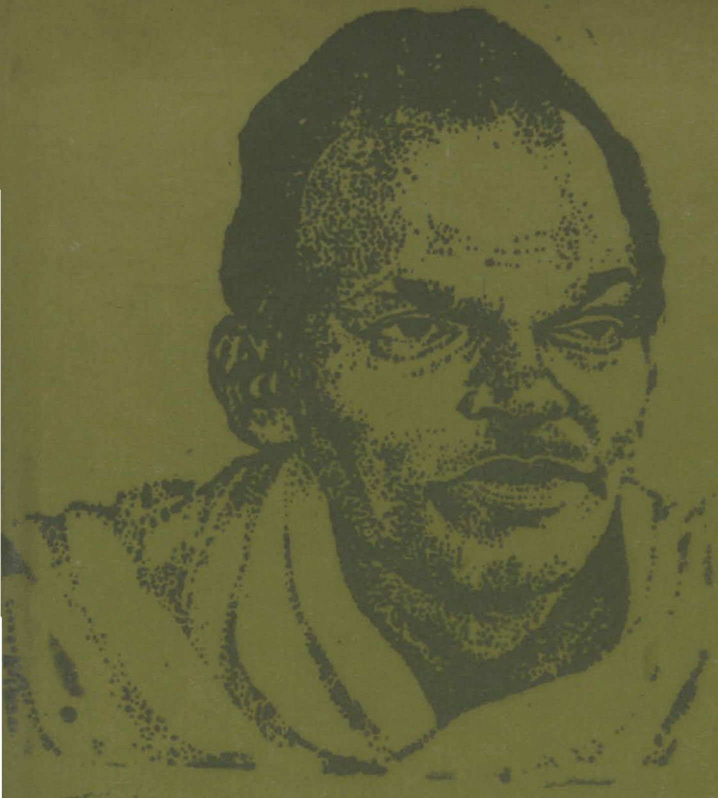

ଦୁଇ ଅଧ୍ୟାୟ

ଚିତ୍ତରଂଜନ ଦାସ

ଦୁଇ ଅଧ୍ୟାୟ

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ପ୍ରକାଶକ :

ସର୍ଜନା

ପ୍ରକାଶକ : ସର୍ଜନା, ପାଣିଗ୍ରାହୀ ନିବାସ, ପାଣିଗ୍ରାହୀ ସାହି,
ଗୋସାଇଁନୂଆଗାଁ, ବ୍ରହ୍ମପୁର-୩
ପୁନର୍ମୁଦ୍ରଣ : ୨୦୦୧
ମୁଦ୍ରଣ : ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ, ପାଣିଗ୍ରାହୀ ସାହି, ଗୋସାଇଁନୂଆଗାଁ,
ବ୍ରହ୍ମପୁର-୩
ମୂଲ୍ୟ : ଚାଳିଶ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର

ଜାତୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନ, କଟକ ଜେଲ୍, ଓ ମୋର କବିତା

...ବାଗଲପୁରରେ ଲୋକମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀପରି ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ପକ୍ଷରେ ରହିଛନ୍ତି, ଯେତେବେଳେ ଗାଆଁ ଯାକ ଏକ ହୋଇଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ପୋଲିସ୍ ପ୍ରବଳ ପ୍ରତିରୋଧର ଆଶଙ୍କା କରି ଆମ ଗାଆଁକୁ ପଶିବାକୁ ସାହସ କରୁ ନଥାଏ, • କେତେଥର ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଆମ ଗାଆଁ ଉପରେ ଉଡାଜାହାଜ ଆସି ଉଡିଲା । ...ପ୍ରାୟ ଦୁଇଶହ ପୋଲିସ୍‌ଙ୍କୁ ନେଇ ସେହି ବଖରର ଜଣେ ଉଚ୍ଚ-କର୍ତ୍ତା ଗାଆଁ ଭିତରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । .. କେହି ଆତଙ୍କିତ ହେଲେ ନାହିଁ, ଉତ୍ତେଜିତ ବି ହେଲେ ନାହିଁ । ଗୌରିଭାଇ ଗିରଫଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଦୋଳବେଦୀ ପାଖକୁ ଚାଲିଆସିଲେ । ... ସବୁକାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ମିନିଟରେ ସମାପ୍ତ ହୋଇଗଲା । ...ଗୌରିଭାଇ ପୋଲିସ୍ ଗହଣରେ ଚାଲିଲେ । ସେ ଚାଲି ଯାଉଥାନ୍ତି ଏବଂ 'ଭାରତମାତା କୀ ଜୟ' 'ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ କୀ ଜୟ' ବୋଲି ନାରାମାନ ଦେଉଥାନ୍ତି । ଗ୍ରାମବାସୀ ପଛରେ ଥାଇ ତାହାର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରୁଥାନ୍ତି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେଇ ଭିଡ଼ ଭିତରେ ପଛରେ ଥାଏ । ... ଏହାର ଅଳ୍ପ ଦିନ ପରେ କଟକରେ ନିଜର ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ରହିଥିବା ସ୍ଥାନରୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ନିଆଗଲା । ଅର୍ଥାତ୍, ଆନ୍ଦୋଳନର ଅସଲ ଓ ଗୁପ୍ତ କେନ୍ଦ୍ରଟି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । .. ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ବାକି ରହିଲୁ, ଆମେ ବି ଗିରଫ ହେବାକୁ ମନେ ମନେ ତିଆରି ହୋଇଗଲୁ । ...ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଗାଆଁରୁ ଆମେ ଛଅଜଣ ଗୋଟିଏ ଦଳରେ ବାହାରିପଡିଲୁ । ...କଟକ ରାସ୍ତାରେ ବାହାରିପଡିଲୁ । ...ପ୍ରାୟ ପାହାନ୍ତା ପହରକୁ ବିରଡି ହାଟର ଗୋଟିଏ ଚାଳଘରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲୁ । ...ହାଟରେ ଗଞ୍ଜେଇ ଅଫିମ ବିକ୍ରି ...ଦୋକାନରେ ପିକେଟିଙ୍ଗ୍ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲୁ । ...ଅନତି ଦୂରରେ ଥାନା । ଆମେ ଗାଆଁ ମନ୍ଦିରରେ ଡେରା ପକାଇଲୁ ରୋଷେଇବାସ କରି ଖାଇଲୁ । ତା'ପରେ ବେଳ ଗଡ଼ିଆସିଲା ବେଳକୁ ଜୟଧ୍ୱନି ଦେଇ ଥାନା ଆଡ଼କୁ ଆସିଲୁ । ଥାନା ଭିତରେ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଅପରାଧରେ ଗିରଫ କରି ହାଜତରେ ରଖାଗଲା । ତହିଁ ପରଦିନ ... ପୋଲିସ୍ ଜଗୁଆଳି ଥାଇ ଉପରଓଳି ଆମକୁ ବସ୍‌ରେ ବସାଇ କଟକ ଅଣାଗଲା । ପ୍ରଥମେ ହାଜତରେ ରଖି ତା'ପରେ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍‌ଙ୍କ ଆଗରେ ହାଜର କରାଗଲା । ସେଠୁଁ କାଲି ବସ୍‌ରେ ଆମେ କଟକ

ଜେଲ୍‌କୁ ଆସିଲୁ । ··· ଔପଚାରିକ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ବିଧି ସମାପ୍ତ ହେବା ପରେ ଆମକୁ ଜେଲ୍‌ର ଆଠ ନମ୍ବର ଓ୍ୱାର୍ଡ଼୍‌କୁ ପଠାଇ ଦିଆଗଲା । ··· ଆଠ ନମ୍ବର ହେଉଛି ମୋ'ର ପୂର୍ବ ପରିଚିତ ଓ୍ୱାର୍ଡ଼୍ । ୧୯୩୯ ମସିହାରେ ପ୍ରଜା ଧର୍ମଘଟ ସମୟରେ ମୁଁ ଏହି ଓ୍ୱାର୍ଡ଼୍‌ରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଥିଲି । ··· ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦେଡ଼ ବର୍ଷ ମୋ'ର ଏହି ଓ୍ୱାର୍ଡ଼୍‌ରେ ଅତିବାହିତ ହୋଇଥିଲା । ··· ବିଗ୍ରିର ସେଇ ଜେଲ୍ ଭିତରେ ହୋଇଥିଲା । ଆମକୁ ରାଜନୀତିକ ବନ୍ଦୀ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା । ··· ନିଜକୁ ସତେଅବା ସରକାରଙ୍କ ଅତିଥି ପରି ଲାଗୁଥିଲା । ··· ମୋ'ର ଜେଲ୍ ରହଣି ମୋ ପାଇଁ ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରି କାର୍ଯ୍ୟକଲା । ଏକ ଜୀବନ ତମାମ୍ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଜୀବନ ଲାଗି ମୋ'ର ଉପନୟନ କରାଇଦେଲା । ···ଆଠ ନମ୍ବର ଓ୍ୱାର୍ଡ଼୍‌ରେ ଆମେ ପ୍ରାୟ ପଚିଶ ଜଣ ରାଜବନ୍ଦୀ ରହୁଥାଉ,··· ଜୀବନରେ ଯାହାହେବ, କଟକ ଜେଲରେ ହିଁ ତାହା'ର ଅନୁସାରେ ଏକ :ଅସୂମାରମ୍ଭ ହେଲା, ଏକ ମୂଳଦୁଆ ତିଆରି ହେଲା, ବାସନାର ମଞ୍ଜିଟିଏ ପୋତା ହୋଇ ରହିଲା । ··· କଟକ ଜେଲ୍ ପାଖରେ ମୁଁ ଏଥିଲାଗି ଜୀବନଯାକ କୃତଜ୍ଞ ରହିଥିବି । ··· ସତେ ଯେପରି ଅସଲ ବିଦ୍ୟାର ଘରେ ମୋ'ର ଆଗରୁ ଝଣ୍ଡିଚୁଆଁ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ନଥିଲା, ଭଗବାନ ମୋତେ ଏଇ ନୂଆ ଇସ୍କୁଲ୍‌ଟିକୁ ଆଣି ମୋ' ଭିତରେ ଏକ ଅତଳ ଜଳର ଅନ୍ୱେଷଣ ସମ୍ଭବ କରାଇଦେଲେ ମୋ,ର ପିପାସାଗୁଡ଼ାକୁ ଏକ ବାଟ ଯୋଗାଇଦେଲେ··· ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ରଙ୍କ କକେଇ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରାଣନାଥ ମିଶ୍ର ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ କଟକ ଜେଲ୍‌ରେ ଥାଆନ୍ତି । ··· ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ସିଏ ଦିନେ ଏକ ନୂତନ ମନ୍ତ୍ରଣା ଦେଲେ । ··· ସେଇ ଥରେ କହିଲେ ଯେ, ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ପୁସ୍ତକ ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଅନୂଦିତ ହୋଇ ନଥିଲା । ଯଦି ଆମେ ଦୁହେଁ ଜେଲ୍ ଭିତରେ ତାଙ୍କର କେତୋଟି ପୁସ୍ତକର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ କରି ଦିଅନ୍ତୁ, ତେବେ ଜେଲ୍‌ରୁ ବାହାରିବା ପରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଛପାଇ ଦିଅନ୍ତେ,··· ଆମେ ଦୁହେଁ ମିଶି ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ତିନୋଟି ପୁସ୍ତକ ସେହି ଜେଲ୍‌ରେ ହିଁ ଅନୁବାଦ କରିଦେଇଥିଲୁ । ··

ଏହି ଜେଲ୍ ଜୀବନର ଲଗାତାର କେତୋଟି ମାସ ମୋ'ର କବିତା ଲେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ଓ୍ୱାର୍ଡ଼୍ ଭିତରେ ତ ସବୁବେଳେ ହୋ' ହୋ' ଲାଗି ରହିଥାଏ । ଗୋଟିଏ କଣକୁ କାନ୍ଥମୁହଁ ହୋଇ ବସିଲେ ବହି ପଢ଼ିହୁଏ, ଅନୁବାଦ କରିହୁଏ, ମାତ୍ର କଦାପି କବିତା ଲେଖା ହୋଇ ପାରନଥାନ୍ତା । ଗୋଟିଏ ମୋଟା ଖାତା ଯୋଗାଡ଼ କଲି କେବଳ କବିତା ଲେଖିବା ସକାଶେ । ଯେଉଁ ନେତୃସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏକାକୀ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କୋଠରୀରେ ଅଟକବନ୍ଦୀର ବିଶେଷ

ବ୍ୟବହାର ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣଙ୍କର ସହାୟତା ଲୋଡ଼ିଲି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାମକୃଷ୍ଣ ପତି ରାଜି ହେଲେ । ··· ମୋ' ଖୁସିର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସେହି ସମୟଟିରେ ମୁଁ ଆଠ ନମ୍ବର ଓ୍ୱାର୍ଡରୁ ମୋ' ଖାତାଟା ଧରି ତାଙ୍କ ବସାକୁ ଚାଲିଯାଏ । ଭିତରୁ କବାଟ ଆଉଜାଇ ଦିଏ, କବିତା ଲେଖେ । ଲେଖିବା ଆରମ୍ଭ କରେ ତ ଏକାବେଳେକେ କେତେ ପୃଷ୍ଠା ପରେ ଯାଇ କଲମ ଥୟ ଧରେ । ପ୍ରତ୍ୟହ ପ୍ରାୟ ଚାରି ପାଞ୍ଚୋଟି କବିତା ଚାରି ପାଞ୍ଚ ପୃଷ୍ଠା କାଗଜରେ ଲେଖି ହୋଇ ଯାଏ । କୁଆଡ଼ୁ ଏକ ଉତ୍ସାହ ଆସେ କେଜାଣି ? କବିତାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ସାଧାରଣତଃ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଥାଏ । ସେତେବେଳେ କଲିକତା ଓ ତା'ର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଥିବା ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକରେ ଦାରୁଣ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଲାଗିଥାଏ । ଇଂରାଜୀ ଖବର କାଗଜ 'ଷ୍ଟେଟ୍‌ସ୍‌ମ୍ୟାନ୍‌'ରେ ତା'ର ବିବରଣୀମାନ ବାହାରୁଥାଏ । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର କରାଳ ନମୁନାମାନ ମଧ୍ୟ ଛବି ଆକାରରେ ବାହାରୁଥାଏ । ପ୍ରତିଦିନ ଖବର କାଗଜ ପଢ଼ି ମୋ' ଭିତରେ କେତେ ପ୍ରକାରର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଆସୁଥାଏ । ଅସହାୟତାର, ସହାନୁଭବର, କ୍ରୋଧର, ବିଦ୍ରୋହର,—ଏହିପରି ନାନା ପ୍ରକାରର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା । ସେହି ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକ କବିତାର ଆକାରରେ ମୋ'ର ଚିତ୍ତପଟରେ ଉକୁଟି ଉଠୁଥାଏ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ସେତେବେଳେ ସାମ୍ୟବାଦୀ ରୁଷିଆରେ ହିଟ୍‌ଲରଙ୍କର ଆକ୍ରମଣ ଚାଲିଥାଏ । ଗୋଟା ଇଉରୋପ ଭୂଖଣ୍ଡକୁ ଦଖଲ କରିସାରି-ଥିବାର ଦମ୍ଭ ବିକ୍ରମରେ ଜର୍ମାନ୍ ସେନା ରୁଷିଆକୁ ଗିଳି ପକାଇବେ ବୋଲି ଧାଇଁ ଥାଆନ୍ତି । ରୁଷିଆରେ ସେମାନେ ଅଭୂତପୂର୍ବ ପ୍ରତିରୋଧର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲେ । ରୁଷ୍ ସେନା ତଥା ରୁଷିଆର ଅଧିବାସୀ ସତେଅବା ଇଞ୍ଚେ ଇଞ୍ଚେ ଭୂମିପାଇଁ ପ୍ରାଣମୂର୍ଚ୍ଛା ଲଢ଼େଇ କରୁଥାନ୍ତି । ସ୍ଥାନ ପରେ ସ୍ଥାନ ଜର୍ମାନୀର କବଳରେ ପଡୁଥାଏ ସତ । ମାତ୍ର ରୁଷିଆ ପକ୍ଷର ପ୍ରତିରୋଧ ଶକ୍ତି ବିଶ୍ୱବାସୀଙ୍କୁ ବିସ୍ମିତ କରି ଦେଉଥାଏ । ଶେଷରେ ଷ୍ଟାଲିନ୍‌ଗ୍ରାଡ଼୍‌ଠାରେ ବିଶ୍ୱ ଯୁଦ୍ଧର ମୋଡ ବଦଳିଗଲା । ଜର୍ମାନ୍ ବାହିନୀ ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଚିଲା । ସେତେବେଳେ ଜେଲ୍ ଭିତରେ ଥିବା ଆମେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଘଟଣାରେ କମ୍ ଅବାକ୍ ହୋଇନାହୁଁ ! ରୁଷ୍ ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ସୋଭିଏତ୍ ଲାଲ୍ ସେନାର ସେହି ସାହସ ଓ ବୀରତ୍ୱ ବିଷୟରେ ମୁଁ ପୃଷ୍ଠା ପରେ ପୃଷ୍ଠା କବିତା ଲେଖିଛି । କବିତାରେ ଖାତା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଯାଇଛି । ଜେଲ୍‌ରୁ ବାହାରିବା ପରେ ସେହି କବିତାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ କେତୋଟିକୁ ବାଛି ମୁଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂକଳନଟିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଦେଇଥିଲି ଓ କକେଇ ସେଇଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଛାପିଥିଲେ । 'ଦୁଇ ଅଧ୍ୟାୟ' ଏହାର ନାମ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ନିଜ ଲେଖା ବହିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଏଇଟି ହେଉଛି ମୋ'ର ସର୍ବପ୍ରଥମ ।

—ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ['ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁଷା (ପ୍ରଥମ ସକାଳ)ରୁ]

ପ୍ରକାଶକୀୟ......

ଦୁଇ ଅଧ୍ୟାୟ କବିତାଟି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କ ପୁନର୍ମୁଦ୍ରଣ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ଏକାଧାରରେ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟିକ, ଗବେଷକ, ଦାର୍ଶନିକ, ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ ତଥା ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଦାର୍ଶନିକ ଚିନ୍ତାଧାରାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ । କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ଓ ସାରଳା ପୁରସ୍କାର ବିଜେତା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସଙ୍କ ବିଷୟରେ କିଛି କହିବା ମୋର ଧୃଷ୍ଟତା ହେବ ।

କବିତା ପୁସ୍ତକଟି ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରକାଶକର ଉତ୍କଣ୍ଠା, ଆଗ୍ରହ କମଥାଏ କିନ୍ତୁ ପାଠକଙ୍କ ପାଖରେ ଆଗ୍ରହ ଆଦୌ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ, ବିଦ୍ୟୁତ ବିଭ୍ରାଟ, କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଅନିୟମିତତା ସତ୍ତ୍ୱେ ପୁସ୍ତକଟି ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । କବିତା ପୁସ୍ତକ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରର ଶୋଭାବର୍ଦ୍ଧନ କରେ ନାହିଁ । ଗ୍ରନ୍ଥାଗାର ଆନ୍ଦୋଳନ ଯେହେତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଫଳ ହୋଇଛି । ପ୍ରକାଶକମାନେ ବହି ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ କୁଣ୍ଠିତ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ୍ ସେଥିରେ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରିକ ନାହାନ୍ତି, ବହି କ୍ରୟ ପାଇଁ ଅନୁଦାନ ନାହିଁ, ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ପାଠକ ନାହାନ୍ତି । ବିଚରା ପ୍ରକାଶକ ପଇସା ଖଟେଇବ କାହିଁକି ? ସର୍ବୋପରି କହିବାକୁ ଗଲେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ମରୁଭୂମି ପାଲଟିଚି । ଧୂସର ବାଲିରେ କେବେ ବର୍ଷା ହେବ କିଏ ଜାଣେ ? ସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ସରକାର ନୀରବ, ପ୍ରଶାସନ ସୁପ୍ତ ଓ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ...... ଏହି ସ୍ଥାଣୁ ଅବସ୍ଥାକୁ ଦୂର କରିବା ଦାୟିତ୍ୱ କାହାର ???

ତେଣୁ ମୋର ବିନମ୍ର ଅନୁରୋଧ ସେହି ଧ୍ୱଜାଧାରୀମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁମାନେ ସାହିତ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ନ୍ତି, ସାହିତ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ କରନ୍ତି, ସାହିତ୍ୟ ଲେଖନ୍ତି ଓ ସାହିତ୍ୟକୁ ବଜାୟ ରଖନ୍ତି । ମାତୃଭାଷାକୁ ଭଲ-ପାଆନ୍ତୁ, ଗ୍ରନ୍ଥାଗାର ଗଢ଼ନ୍ତୁ ଓ ଓଡ଼ିଆ ବହି ପଢ଼ନ୍ତୁ ।

ଭବାନୀ ଶଙ୍କର ପାଣିଗ୍ରାହୀ
ପ୍ରକାଶକ

କବି ଓ ଲେଖକ ହିସାବରେ ଯେଉଁମାନେ
ଦେଶଠାରୁ ଦାବୀ କରି ବସନ୍ତି,
ସେଇମାନଙ୍କ ଅନୁଦାର
କର ପଲ୍ଲବରେ

★ ★ ★

ଯୁଗହତ୍ୟା

ଭୋକ

୧

ଭୋକର ବାଇଦ ବଜାଇ ଆସୁଚି
ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାର ଉତ୍ସବ ପୂଜା
କପରି ଗାଇବି ତୋ' ଗୀତ ହରଷେ
ଭୋକ ଯେ ଏ ଦେଶେ ହୋଇଚି ରାଜା ।

ନଡି ନଡି ପଡ଼ି ଭୋକ ଉପାସରେ
ଝରେ ମୋ ଆଖିରୁ ତପତ ଲୁହ
ଲୁହ ଲୁଚ୍ଛାଇବ, ଆନନ୍ଦେ ନାଚିବି,
ତୋ' ରୂପ ସାଜିବ କପରି କହ ।

ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଆସେ ଅଭାବ ଦୁଆରେ
ହାତେ ଧରି ଖଣ୍ଡେ ଖାଲି ଠୋକାଇ
ଅନ୍ଧାର ଦେଶକୁ ଆସୁଛି ପରା ସେ
ସୁଖ ଆଲୁଅର ଦୀପ ଲଗାଇ ।

ଶିଶୁ ହସ କାହିଁ ପାରିବୁ ତୁ ଦେଖି
ଶିଶୁ ଯେ ମରୁଚି ଭୋକ ଉପାସେ
ଘର ଖଣ୍ଡେ କାହିଁ ଆସ୍ଥାନ କରିବୁ
ଛପର ଯାଇଛି ଝଡ଼ ବତାସେ ।

ଭାତ ମୁଠା ଯେବେ ଆଣିଚୁ ଦେ' ମୁଁ
ପକାଇ ଦିଏ ମୋ ଖାଲି ପେଟରେ
ଦୁଧ କଲେ ଯେବେ ଆଣିଚୁ କହ ମୁଁ
ପିଆଇ ଦିଏ ମୋ ଭୋକୀ ଶିଶୁରେ ।

ଗୀତ ବାଦ୍ୟ କାହୁଁ ଶୁଣିବୁ ଆଜି ତୁ
ଚଉଦିଗେ ଖାଲି ଭୋକ ଯାଚନା
ହସ ହସ ମୁଖ ଦେଖିବୁ କାହୁଁ ତୁ
ଚଉଦିଗେ ପରା ରୋଗ ଯନ୍ତ୍ରଣା ।

କାହିଁ କିଏ ଅଛି କରିବାକୁ ତୋର
ଆବାହନ ପୂଜି ମଙ୍ଗଳ ହୋମ
ଭୋକେ ଝୁରିଥିବା ମଲା ମଣିଷର
ଯୂଇ ସଜାଡ଼ିବୁ ଆସିଚୁ ଯମ ?

କାହାର ଦୁଆରେ ବସିବୁ ତୁ ଯାଇ
ସବୁରି ଦୁଆରେ ମୁର୍ଦ୍ଦାର କୁଢ଼
ଶୋକ ନଆଁ ପରା ଜାଳି ଦେଇ ଅଛି
ଏ ଦେଶର ଫୁଲ, ଅଫୁଟା କଢ଼ ।

କୋରଡ଼ ଭିତରେ ପଶିଲାଣି ଆଖି
ହାଡ଼ ଢାଙ୍କି ଝୁଲେ ଧୋକଡ଼ା ଚମ
ଅବଶ ଆଖିରେ ଦେଖିବ କପର,
କହିବ କପର ତୁ ମାଆ ସମ ।

ମାଆ ସମ ଆଜି ହୋଇଥିଲେ କଣ
ଆସିଥାନ୍ତି ଧରି ଖାଲି ପସରା
ମୋ'ର ଆଗରେ ମୋ ପିଲା ମରନ୍ତା
ଅଜାଡ଼ି ଥାଆନ୍ତି ଲୁହ ଅସରା ?

୩-୧୦-୪୩

*

୨

ମରଣ ଦଉଡ଼ି ଟାଣୁଚ ଯେବେ
ପାଣି ଢ଼ୋକେ ପିଇ ଜୀବନକୁ କେହ୍ବା
ମରଣ ଦୁଆରୁ ଟାଣିବ କେବେ ?
ହିମାଚଳ କୋଳେ ବରଷେ ପାଣି
ଗଙ୍ଗା ଶେଯ ଭରି ବହେ ଉଜାଣି
ପାଚିଲା ଫସଲେ ଢ଼େଉ ଖେଳୁଥାଏ,
ଭୋକିଲା ପେଟଟା ନ ପୂରେ ପୁଣି ।
ଜୀବନଟା ଗଲା କରଜ ସୁଝି
ଉପାସରେ ଭୁଲେ ସତତ ଯୁଝି
ସେଇ ଭୋକେ ମୋର ପେଟ ଜଳିଯାଏ
ସେଇ ଭୋକେ ଦେବ ନୟନ ବୁଜି ।
ଗଞ୍ଜଣାଟି ଖାଲି ଜୀବନ କାଳ
ସେପାଇଁ ବୁହାଇ କପାଳ ଝାଳ
ଶୁଖିଲା ପିଣ୍ଡରେ ପ୍ରାଣ ପୂରାଇଲି,
ତଥାପି ବୁଲେ ମୁଁ କଙ୍କାଳ ମାଳ ।
ରାଜପଥେ ଗୁଲେ କଙ୍କାଳ ସୁଅ
କେତେ କଙ୍କାଳରୁ ଯୁଉଚୁଟି ଜୀଅ
ଛବଛ ବଚ୍ଛନେ ଘରେ ମରେ ମୋର
ତରିଶି ବରଷ ଭେଣ୍ଡିଆ ପୁଅ ।
ସଂସାରରେ ଯେତେ ବଇଭମାନ
ସବୁ ଚରବାଲି—ସବୁ ସପନ
ଗୋଡ଼ି ପକାଇଲେ ଯାଏ ରସାତଳ—
ଶାନ୍ତି ପାଏନା ଏ ଶୁଖିଲା ପ୍ରାଣ ।
ହୁତାଶନ ସମ ଜୀବନ ଜଳେ
ଚମ ତଳେ ଭୋକ ଚିତ୍କାର କରେ
ପଥର ପଲଟି ଭୁଷୁଡ଼ାଇ ଦେଇ
ଶୀତ ବର୍ଷା ଖରା ଗର୍ଜ୍ଜନ କରେ ।

୩—୧୦—୪୩

*

୩

ଆମେ ଭୋକଲା ଦେଶର ପୁଅ
ଭାତ ବନ୍ଧନରେ   ଉଡନ୍ତେ ଏ ଦେଶରେ
କୋଟି ଯୁବକର ଜୀଅ ।

ପଉଷ ରାତରେ କୁଡ଼ିଆରୁ ଶୁଭେ ଭୋକିଲା ପେଟର କାନ୍ଦ
ଭୋକ ଉପାସରେ କଳା ପଡ଼ିଥାଏ ଏ ଦେଶ କଅଁଳ ଚାନ୍ଦ ।

ଏ ଦେଶର ଟୋକା ଭୋକ ତାଡ଼ନାରେ ରେଙ୍ଗୁନ ଆସାମ ଯାଏ
ଚୈରିକର କାହିଁ କଳାପାଣି ଯିବା ଏ ଦେଶର ଭାଗ୍ୟ ଥାଏ ।

ଏ ଦେଶ ମା'ର ଦୁଧ ଶୁଖିଯାଏ ଚାରିଦିନ ପିଲା ପାଇଁ
ପେଟକୁ ଫୁଲାଇ ମରେ ଦେଶ ଶିଶୁ କଞ୍ଚା ପାଣି ପିଇ ପିଇ ।

ଏ ଦେଶର ମାଆ ପିଲା ମାଉଁସରେ ଭୋକ ଜ୍ୱାଳା ଶାନ୍ତ କରେ
ନିଜ-ଦୁଧଖିଆ ପିଲାଟି ସିନାରେ ସେଇ ମାଆ ହାତେ ମରେ ।

ଭୋକିଲା ପେଟରେ କୃଷୀ ଶୋଇପଡ଼େ କଲଦେଇ ପଦ ଛାତି
ଭାବୁଥାଏ ଖାଲି କେତେଦିନ ଆଉ ଉପାସେ ପାରିବ କାଟି ।

ଶିଶୁର ମୁହଁଟି ଯୁବକ ଦେହଟି ଖାଲି ଭୋକ ଅବତାର
ଭୋକ ସାଥେ ଯୁଝି ଭାତ ପାଇବାକୁ ଜୀବନ ଯାଏଟି ତାର ।

ପୂଜା ପରବରେ କେତେଆଡେ ଖେଳେ କେତେ ଆନନ୍ଦର ରେଖା
ଭୋକ ଜାଳା ଖାଲି ସହିବାକୁ ପରା ଏ ଜାତି କପାଳ-ଲେଖା ।

ଏ ଦେଶ ଦୁଆରେ ଫୁଟି ଉଠେ ନିତି ଭୋକ ଉପାସର ଦୁଃଖ
ଆନନ୍ଦେ ହସିବା, ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା ଖାଲି ସପନ ସୁଖ ।

ଦିନରାତି ଖାଲି ଦେଶ ଦାଣ୍ଡେ ଯାଏ ଉପାସର ଅଭିଯାନ
ନିତି ଶିଶୁ ମରେ ଭୋକିଲା ସତେ କି ଏ ଦେଶର ଭଗବାନ ?

୩-୧୦-୪୩

*

୪

ମୋ ଆଖି ଆଗରେ ଯେବେ ଯାଏ ମୋ ଶିଶୁର ପ୍ରାଣ
କ ଆଣେ ଡ଼ାକବ ଆଉ 'ରଖ ମୋତେ ଭଗବାନ !'

ସରସ ଜୀବନ ପଥେ ଥୋକାଏ ଯାଆନ୍ତି ଚୃଲ
ଜୀବନ ନଇଁଟା ସିନା ମୋ ବେଲକୁ ଚଗ୍ବାଲ !

ଥୋକାଏ କରନ୍ତି ସୁଖ ନର୍ଣ୍ଣିନ୍ତ ମଧୁ ଶଯ୍ୟ ରେ,
ଯାଏ ସିନା ମୋ ଜୀବନ ପେଟର ପରିଚର୍ଯ୍ୟାରେ !

ନ ଡ଼ାକେ, ଭଜେ ନା ସିଏ ପାଏ ସେ ଅମୃତଖିଆ
ଡ଼ାକ, ଭଜ, ଖଟି ମୋର ଭାଗେ ଖାଲ ଥାଳୀ ।

ଜୀବନ ଗରଜେ ଦୁଃଖ ସବୁ ଆଜ ଅବିଶ୍ୱାସ
ଶକ୍ତି-ହୀନ ଭଗବାନ—ନାହିଁ ତା କ୍ଷମତା ଲେଶ ।

ଘଚ ଲଗି ମୁଣ୍ଡ ପିଟେ ତରୁଣ ପଥର ପରେ
ଭଗବାନ ରଖେନା'ରେ--ତା' ପାଇଁ ଲୁହ ନ ଝରେ ।

ଶିଶୁ ମରେ ଉପାସରେ ନପାଇ ମା'ର ଦୁଧ
ଭଗବାନ ରଖେନା'ରେ—ଆସଇ ମନରେ ଖେଦ ।

ପଥର-ଦେବତାଆଗେ ପରବର ସୁଅ ଚୃଲେ
ଦେବତା-ଗଢ଼ିଲ ପ୍ରାଣ ନଖାଇ ଉପାସ ମରେ ।

ଭୋକଲ ପେଟର ଆଜ ଗରଜଇ ମନେ ରାଗ
ଦେବତା ଦୁଆରେ ଆଣେ ଅବିଶ୍ୱାସ ଅଭିଯୋଗ ।

ଭୁମର ଶିଳା ଉପରେ ମଥା ପିଟେ—ଯାଏ ପ୍ରାଣ
କ ଆଣେ ଡ଼ାକବ ଆଉ 'ରଖ ମୋତେ ଭଗବାନ !

୩-୧୦-୪୩

*

୫

ଆଖିଆଗେ ମୋର   ମରିଯାଏ ଶିଶୁ
କପରି କହିବ ରକ୍ଷକ ବୋଲି
ଭୋକ ଉପାସ ଯେ   ଦେଉଛି ଯାତନା
କପରି ଡାକିବ ପାଳକ ବୋଲି
ମୃତ୍ୟୁ ନାଚୁଛି କପରି କହିବ 'ଜୀବନ ଦାତା'
ଧ୍ୱଂସ ଭିତରେ କପରି କହିବ "ଭଗବାନ, ତୁମେ ସକଳ କର୍ତ୍ତା ।"

ତୁମ ଲାଗି ନିତି   ମନ୍ଦିର ଦୁଆରେ
ଡାକୁଛି କେଁ କେତେ ଦୁଃଖୀର ଲୁହ
ପେଟ ପୂରୁନାହିଁ   ପିଠି ଲୁଚୁନାହିଁ—
କାହିଁକି ତୁମକୁ ଡାକିବ କହ
ଡାକିଲେ ତୁମକୁ ଗରଜିବ ଯେବେ ପ୍ରଳୟ ଝଡ
ପୂଜା ତରପଣେ କି ଫଳ ପାଇବ—କାହିଁକି ତୁମକୁ କହିବ ବଡ଼ ?

ପରଲାଗି ପରା   ଭଗବାନ ତୁମେ
ଢାଳୁଛ ନିରତ ଲୋତକ ବାରି
ଶିଳାରେ ଗରିବ   ମୁଣ୍ଡପିଟି ମରେ—
ଅନ୍ଧ ହୋଇଛି ଆଖି ତୁମରି
ଯୁବକ ମରୁଛି, ଶିଶୁ ମରିଯାଏ, ରହିଛ ସହି,
କାତରେ ଡାକିଲେ ଜଗତ ତୁମର ଆଖି ଓଦା ହୋଇ ଆସେ କି ନାହିଁ ?

ଜୀବନଯାକ ମୁଁ   ଡାକିଛି ତୁମକୁ
ବାଢ଼ିଦେଇ କେତେ ପୂଜା ସମ୍ଭାର
ଉପବନେ କେତେ   ଫୁଟାଇଛି ଫୁଲ—
ଦୁଆରରେ ନିତି ଜଳେ ଜାଗର
ପଥର ପରାଏ ଅପଲକ ଆଖି ରହିଛ ଚାହିଁ
'ଦୁଃଖରେ ପଥର ରହିବା' ଉତ୍ତର ଖୋଜି ଖୋଜି କିନ୍ତୁ ନ ପାଏ ହିଁକ

ଅନ୍ଧାର ବାଟରେ   ଉପାସ ଭୋକରେ
ମଣିଷର ଯେବେ ନ ହେବ ସାଥୀ
ଧୂଳି ସମୁଦ୍ରରୁ   ମଣିଷ ଜୀବନ
ନ ନେବଟି ଯଦି ନିଜେ ସାଉଁଟି
କାହିଁକି ଭଜିବ, କାହିଁକି ପୂଜିବ, କରିବ ଧ୍ୟାନ,
ମିଛ ଉପାସନା, ମିଛ ସେ ଦେଉଳ—ଆଶ୍ରମ 'ନୁହେଁ ସେ ଖାଲି ଶ୍ମଶାନ।

୪-୧୦-୪୩

*

୬

ଭାତ ଦିଅ ସରକାର,
ତତଲା ପେଟରେ କେମିତି ଖଟିବୁ ମରଣହିଁ ସିନା ସାର !

ଦୁଃଖ ଯାତନା ବୁକୁପରେ ଧରି କିପରି ଗାଇବୁ ତମରି ଗୀତ
ପେଟ ପୋଡ଼ିଯାଏ କହ ତ କିପରି ବଢ଼ାଇବୁ ଆମେ ବିତ୍ତ
ଜୀବନଧା ଗଲା ତମରି ଅଧିଆ ପଡ଼ି
ତଥାପି ନ ପୂରେ ପେଟ ବୁଖଣ୍ଡିଟା
ଭୋକ ଘରେ ପିଲା ପଡ଼ୁଛି ଝୁଣ୍ଡି ।

ତୁମରି ଦୁଆରେ ଫୁଲ ଫୁଟିବାକୁ କେତେ ଟଙ୍କା ବଞ୍ଚା ହୁଏ
ତୁମରି ମଣୋଜ୍ଞ ତିଆରି ହେବାକୁ କେତେ ଶିଳ ଖଞ୍ଜା ହୁଏ
କୁକୁର ପାଇଁକି ଦୁଇଟା ବୁକର ପୁଞ୍ଜି
ଖାଲି ପେଟଠାରେ ଗରଜୁଛି ମୋ
କାଲିର ପଖାଳ ପାଣି ।

ମୋ ଅଣ୍ଟାରେ ନାହିଁ ଫଟା ପାହୁଲଟେ ପେଟରେ ଜଳୁଛି ନିଆଁ
ମଣିଷ-ଫୁଲଟି ଝାଉଁଳି ପଡ଼ୁଛି କରି ନ ପାରୁଛି ଠିଆ

ପିଲାଟା କାନ୍ଦୁଛି ମା'ର କୋଳରେ ତା'ର
ଭୋକ ଜାଳା ସେ କି ସମ୍ଭାଳି ପାରିବ, ସେ ଯେ ଅତି ସୁକୁମାର;

ସେଥିଲାଗି ଆଜ ଦାଣ୍ଡେ ମୁଁ ଆସିଛି
ଭାତ ଦିଅ ସରକାର ।

୩-୧୦-୪୩

*

୭

"ରହ ବାପ ଦଣ୍ଡେ ରହ ବଞ୍ଚ
ତୋ ବାପ ଯାଇଛି ଆଜ କ୍ଷଣକରେ ଫିବଟି ପହଞ୍ଚ

ଆଣିଥିବ ଦୁଧ ତୋର ପାଇଁ
ପିଇବୁ ପୂରିବ ପେଟ—ଆଜ ଦିନେ ରହିଯିବୁ ଖାଇ ।

ମାଇପି ଲୋକଟା ମୁଁ ଯେ ଭାତ ମୁଠା ପାଇବି ବା କାହୁଁ
ପଥ ପାରୁଶରେ ସିନା ଦିନଯାଏ ଖାଲି ଗୃହୁଁ ଗୃହୁଁ

କିପରି କରିବି ଶାନ୍ତ—ଭୋକ ଜାଳା କିପରି ଶମିବ
ବକ୍ଷରେ ଯେ ନାହିଁ ଦୁଧ—କଞ୍ଜାପାଣି ସିନା ପିଆଇବି !

କଞ୍ଜାପାଣି ପିଇଲେ କି ହୋ'ଇବୁ ତୁ ତୁନି
ଦଣ୍ଡେ ତୁନି ରହ ବାପ—ବାପ ତୋର ଫେରିବ ଉଛୁଣୀ ।

ମୁହିଁ ମାଆ ପରା
କିପରି ସହିବି ତୋର ଏ ବିକଳ କାନ୍ଦର ଆସରା
ମୋ ଆଗେ ହେଉଛୁ ଯେତେ ଉପାସରେ ଦୁଃଖେ ଛଟପଟ

ଯେତେ ମୁଁ ଦେଖୁଛି ସ୍ୱେଚ୍ଛ—
କ୍ଷୁଧା ଯେ ତୋ ଉଦରେ ନାଚ ।

ଭାଙ୍ଗିଯାଏ ଧଇର୍ଯ୍ୟ ପଥର
ଦାଣ୍ଡଟାରେ ମୁଣ୍ଡକୋଡ଼ି ମରିଯାନ୍ତୁ—ହୁଅନ୍ତା ସେ ଭଲ ।

ତୋତେ ପରା ଗରଭେ ଧରିଚି—
ତୋ ହସ ଦେଖିବି ବୋଲି ଦଶମାସ କଷଣ ସହିଚି,

ଆଜି ଆଖିଆଗେ ତୋ’ ମରଣ ସହିବି କିପରି
ରହିବାପ—କ୍ଷଣେରହ ତୋଆଗୁ ମୁଁ ଯାଏ ହେଲେ ମରି”
୯-୧୦-୪୩

*

୮

“ଆଣି ମୁଁ ପାରିଲି ନାହିଁ ଭାତ ମୁଠା—ଫେରିଲି ଶେଷରେ
ଯୁଝି ମୁଁ ପାରିଲି ନାହିଁ ଗୋରୁ ସଙ୍ଗେ—ଶୁଖିଲା ପେଟରେ

ଶୁଖିଯାଏ କଣ୍ଠ ମୋର—ଗ୍ରୁଣ୍ଡି କାଟି ଉଡ଼ିଯାଏ ପ୍ରାଣ
ନ ପାରିବି ବଞ୍ଚି ଆଉ—ପାଇଯିବି ତ୍ରାଣ ।

ରାସ୍ତା କଡ଼େ ହେବ ମୋ ମଶାଣି
ତୁମ ରାସ୍ତା ନଜେ ଏବେ ଦେଖ—ମୋ ଉପାୟ ସବୁ ସରିଲାଣି ।

ସେଇ, ମୋଡ଼ ପାର୍ଶ୍ୱ କଚରା ଟିଣଟା
ଯାଇଥିଲି ଅଇଁଠା ଗୋଟାଇ—ହେଲା ସିନା ଏତେ ହଟହଟା

ସେଇ ଧୂଳି କଚରାରୁ ଆଣିବାକୁ ଭାତ ଖୋଳି ଖୋଳି
ଭୋକିଲା କୁକୁର-ପଲ ମୋ ବାଟରେ ହୋଇଲେ ଉଭାରି

ଆକୁଳେ ମୁ ଆଖିବୁଜି ଡିଣଟାରେ ହାତ ପୂରାଇଲି
କୁକୁର ମୁହଁରୁ ଖଣ୍ଡେ ଛିଣ୍ଡାପତ୍ର ଛଡ଼ାଇ ଆଣିଲି

କୁକୁର କି ସହଜେ ଛାଡନ୍ତା
ମୋ ପିଲା ବଞ୍ଚାଇ ଆପେ ଉପାସରେ ସେ କେବେ ମରନ୍ତା ?

ଲଗାଇଲା ଦାନ୍ତ ମୋ ହାତରେ
ଅଇଁଠା ପତ୍ରର ଛାଡ଼ି ଖାଲି ହାତେ ଆସିଲି ମୁଁ ଘରେ ।

ଏଇ ଦେଖ ହାତଟାରୁ ବହିଯାଏ ଝର ଝର ରକ୍ତ—
ସହିଲିଣି କଷଣ ବହୁତ,
ଆଉ ପାରିବନି କେବେ—ନ ପୂରିବ ପଛେ ପୋଡ଼ା ପେଟ ।

ଚାହିଁଥିଲି କେତେ ଆଶାକରି
ଉପାସୀ ପିଲାର ମୁଖେ ଭାତଟାଏ ଦେଇଥାନ୍ତି ଭରି

ତି' ଦିନର ଉପବାସୀ ଶିଶୁ
ସେ କାହୁଁ ବୁଝିବ କଷ୍ଟ—କାଳ ସିନା ଟାଣେ ତାକୁ ପଛୁ !

କଞ୍ଜାପାଣି ପିଆଇଲେ ବଞ୍ଚିବ ସେ ପରା ?
ତାର ଅଭାଗିନୀ ନାରୀ— ଯମ ସାଥେ ଖେଳୁଚି ଟାପରା ?

ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ହୋଇଥିଲେ କଣ ଦୁଖ ଆଜି ନ ଥାନ୍ତା ଛାତିରେ—
ଘର ଛାଡ଼ି—ଦେଶ ଛାଡ଼ି—ମରୁଥାନ୍ତି ବଣ ଖୁମ୍ପ ତଳେ ?

ପାରିବନି ରଖି କେହି—ବୁଝିଲି ମୁଁ ମୋ ସଉଦା ସାର
ଭାବୁଚି ଶୂନ୍ୟକୁ ଚାହିଁ ପିଲାଟାଏ ବଞ୍ଚିବ କିପରି ?

ପିଲାଟିକୁ ବିକଦେଇ ଆଣିବି ତ ଭାତ ଖପରାଏ
ବଞ୍ଚିଯିବ ଦୁଇ ଓଳି—ମିଳିବ ତ କାଞ୍ଜି କଉଡ଼ିଏ ?

ନ ହେଲେ, ନ ପାରିଲେ ବଞ୍ଚାଇ ଶିଶୁକୁ
ଆଖି ବୁଜିଦେବ ଚଣ୍ଟି ଚିପି—ପଥରଠୁଁ ଟାଣ କରି ବୁକୁ
ମିଛେ ମିଛେ ବାଜବ କାହିଁକ କାନ୍ଧପରେ ଅକାମୀ ବୋଝକୁ ?

ଏ'ଟା ମଲେ ଚାଲିଯିବ ଏକା
ଚନ୍ତା ନାହିଁ—ନଜ ପେଟ ପୂରିଗଲେ ନାହିଁ ଆଉ ଦକା
ପଡ଼ିଚି ଏ ରାସ୍ତାର ଗୁଣ୍ଡଟା!
କେତେଲୋକ ଯାଆନ୍ତି ଆସନ୍ତି—ରଚଯାନ୍ତି କେତେଭଳି କଥା
ତୁମେ ଦିନେ ଚାଲିଥିବ ଏଇପଥେ—ନଥିବ ଗୋ ଚିନ୍ତା ।'

୯-୧୦-୪୩

*

୯

ଜୀବନର ଛକ ଜାଗାଟାରେ
ପାଏନା ଆଜି ମୁଁ ପଥ—ଯିବି ଆଜି କେଉଁ ପଥଧାରେ ।

ଆଗରେ ଯେ ରାଜପଥ ପଡ଼ିଚି ସଳଖ
ଗଲେ ଚାଲି ଦେଖିବି ମୁଁ ପରିବାର ଭୋକଝରା ମୁଖ ।
ଏ ପାଖରେ ମୋଡ଼ି ଭାଙ୍ଗି ଗଲେ ଅନ୍ୟ ପଥେ,
ସ୍ୱାଧୀନ ମୁଁ—ଚାଲିଯିବି ଏକା—ଖାଲିମୋର ଭାଗ୍ୟ ନେଇ ସାଥେ— ।

ଏ ପଥରେ ଗଲେ ମୋର ପରିବାର ମମତା ବନ୍ଧନ
ଶିଶୁର ଭୋକିଲା ପେଟ--ବ୍ୟାକୁଳତା ଆତୁର କ୍ରନ୍ଦନ
ଅନ୍ୟ ପଥେ ବନ୍ଧହୀନ—ଚିନ୍ତାହୀନ—ଏକା ମୁଁ ପଥିକ
ଚାଲିଯିବି ମୋ ବିପଣୀ ନେଇ, ଜୀବଥିବ ଯେତେଦିନଯାକ !

ଏକଆଡେ ଦୂର ଆଖି ଡ଼ାକେ ମୋତେ 'ବାପ' 'ବାପ' ବୋଲି—
ମୋ ଭରସା କାନ୍ଦେ ଭୋକେ—ପଥଟାରେ ମୁଣ୍ଡଟା କଚାଡ଼ି
ଅନ୍ୟଆଡେ ଏପାଖ ଦୁନିଆ ଚିହ୍ନେ ନାହିଁ ମୋତେ ବାପ ବୋଲି
ସ୍ୱାମୀ ବୋଲି ନ ଡ଼ାକିବ କେହି—ଭାତଲାଗି ନ କରିବ ଅଳି ।

ଦୁନଆର ଶାନ୍ତ ନାଶି ଖୋଲ ଆଜ ମୃତ୍ୟୁର ଫାଟକ
ଦୁଇ ପଥେ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତ ମୃତ୍ୟୁଦୂତ—କାଳ-ଯମଯାକ
ଦୁଇପାଖ ପଥ ଶେଷେ ରହିଛି ମରଣ,
ଭୋକକୁ ରୋଧିବ କାହୁ—ଯମ ସିନା ଦେବରେ ଶରଣ !

ବ୍ୟବଧାନ ରହିଛି ଏତିକି
ଏଣେ ଗଲେ ମରିବ ମୁଁ 'ବାପା'—
ତେଣେ ଗଲେ ମରିବ ଏକାକୀ—

\+ \+ \+

ମାଆ ତାର କେତେ ଆଶାକରି
ଶିଶୁକୁ ବୁଝାଉଥିବ-ପଥତଳେ-ମୋ ଯିବା ସୁମରି—
'ବାପା ତୋର ଆଣୁଥିବ, ଭାତ'—କହୁଥିବ-କେତେ ଗୁହୁଁଥିବ
ମୋର ଯିବା ପଥ ଗୁହିଁ ସିନା ଆଖିପାଣି ଆଖିରେ ମରିବ ।

\+ \+ \+

ଦୁଇଦିନ ଆହାର ନ ପାଇ
ପିଲାମୋର ଭୋକେ କାନ୍ଦୁଥିଲା-ମୋର ଗୋଟେ ସସାରକମାଇ
ମା' ତାର—ନସ୍ପହା ରମଣୀ-ଯୁହିଁ ତାଙ୍କି କାନ୍ଦୁଥିଲା ବସି,
ବାପା ହୋଇ କପରି ଦେଖନ୍ତି-ତାକୁଥାନ୍ତି ଲୁହ ଗଣି ଗଣି ?

ପିଲାର ବିକଳ ଦେଖି ପାଗଳ ମୁଁ ଧାଇଁଲି ପଥରେ
ମୋ ଆକାଶ ପଡିଲା ଭୂଷୁଡ଼ି—ଗରଜଲା ଦୈନ୍ୟ ମୋର ଖରେ—
ଛକର ଏ କଚରା ଟିଣଟା
ଧନୀର ଅଇଁଠା ଏଠି ଜମାହୁଏ—ଭାତ ଗୋଟା ଗୋଟା

ଧାଇଁଲି ମୁଁ କେତେ ଆଶାକରି
ଯୁଝିବାକୁ ଆସିଲା କୁକୁର—ହାତ ମୋର ଧରିଲା କାମୁଡ଼ି !
ପଶୁଟାଏ ହେଲା ଶେଷେ କାଳ
କିଏ ପଶୁ-କିଏରେ ମଣିଷ, ସମସ୍ତେ ଯେ ଭୋକରେ ପାଗଳ

ଭୋକ ନିଆଁ ପୋଡ଼ିଦିଏ ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟିକୁ
ପଶୁ ଆଜି ମଣିଷ ମାନେ ନା— ନ ଡ଼ରେ ସେ ମଣିଷ ମୃଷ୍ଟିକୁ
ସେଥିପାଇଁ ନର ପଶୁ ମିଳି ପଥପାର୍ଶ୍ୱେ ଖୁଣ୍ଟନ୍ତି ଅଇଁଠା
ପଶୁ ସାଥେ ମଣିଷ ମରୁଛି—ଶବ କୁଢ଼େ ସଢ଼େ ସହରଟା ।

ତିନଦିନ ଖାଇ ମୁଁ ନଥିଲି
ଉଡ଼ି ମୋର ଯାଉଥିଲା ହଂସା—ପଶୁସାଥେ ଯୁଝି ନପାରିଲି
ଧରିଲା ସେ ମୋହାତ କାମୁଡ଼ି—ବିକଳରେ କଲି ମୁଁ ଚିତ୍କାର
ସକଳର ପେଟ ଜଳିଯାଏ—କେ କାହାକୁ ଛାଡ଼ିବ ଆହାର ।

\+ \+ \+

ଖାଲି ହାତେ ବାପ ଆଜି ଯିବ ପିଲା ପାଶେ
ନିରର୍ଥକ ସାନ୍ତ୍ୱନାରେ ବୁଝାଇବ ମରଣର ଦାସେଁ
କେତେ ଆଶାଭରା ଆଖି ଚାହିଁଥିବ ମୋର ଯିବା ପଥ—
ଏ ନଳଠା ପ୍ରାଣହେନ—ଦେଖାଇବ ମୋର ଖାଲି ହାତ ?

ବାପ ମୁହିଁ-ପୋଷି ନ ପାରିଲି-କେଉଁ ମୁଖେ ଯିବ ପୁଣି ଫେରି
ବଞ୍ଚାଇ ନପାରି ଶିଶୁ—ପାରିବ ମୁଁ ମାଆକୁ ସମ୍ଭାଳି ?
ପଥପାର୍ଶ୍ୱେ ମଣିଷ ସେମାନେ—ମୁହିଁ ବୁଲେ ପଥର ଭିକାରି
ପିତା ହୋଇ ନ ପାରିଲି ପଥେ ପିଲାଟାର ଭୋକ ଶାନ୍ତ କରି ।

ନ ପାରିବ ଆଜି ଦୁଃଖ ଦେଖି
ମୋ ସମ୍ମୁଖେ ମରିବ ମୋ ପୁଅ—ନାହିଁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ପାରିବ ନରେଖି ।
ନୁହେଁ ବାପ—ନାହିଁ ପରିବାର
ଭୋକ ସବୁ ବନ୍ଧନ କାଟିଛି—ପାଳି ଖାଲି ଅଛି ମରିବାର ।

ମରଣର ସମ୍ବନ୍ଧଟା ଭୁଟାଇବ ଏକା-ଏକା ପଥ ଶେଷେ ଖାଲି
ନ ରହିବ କାନ୍ଦିବାକୁ କେହି ପଥଧାରେ ଯିବ ଯେବେ ମରି ।
ଏଇପଥେ ବୁଲିଯିବ ଏକା—
ମୃତ୍ୟୁ ରଣେ ହାରି ମାନି ମିଶିଯିବ ମୁଁ ପାଣି ଫୋଟକା ।

\+ \+ \+

ଏ ମାଟିରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲି
ଏ ଦେଶର ଚାଳି ତଳେ ପରିବାର ଦିନେ ଗଢ଼ିଥିଲି
ପିତା ହୋଇ—ଶିଖିଥିଲି ଦେଇ ପିତୃ ସ୍ନେହ
ଆଜି କାଟେ ସେ ବନ୍ଧନ ନିଜ ହାତେ ଦେଇ ଆଖି ଲୁହ ।

ଦେଶର ଏ ମରୁଭୂମି ପରେ
ଏକାକୀ ମରୁ ପଥିକ—ମରୁ ସାଥୀ ଖୋଜିବ କାହାରେ ?
ଯେତେଦିନ ମିଳୁଥିବ ଭାତ
ଯେତେଦିନ ବଳ ଥିବ ପ୍ରାଣେ ଯୁଝିବାକୁ କୁକୁର ସହିତ,

ସେତେଦିନ ବଞ୍ଚିବି ମୁଁ—ଚାଲିଥିବି ଏକା
କାର ଦୁଃଖ ନ ଦହିବ ମୋତେ—ନ ବାଧିବ ପରିବାର ଶଙ୍କା ।
ଶେଷେ ଯେବେ ମରିବି ବାଟରେ
ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ମୁଁ ନମସ୍କାର କରି ମରଣକୁ ବରିବି ଦୁଆରେ ।

ନକାନ୍ଦିବ କେହି ମୋ' ପାଇଁ 'ସ୍ୱାମୀ' ଅବା 'ବାପା ବାପା' ବୋଲି
ଯାଏ ଆଜି ଏକାକୀ ପଥିକ—ସେଦିନ ମୁଁ ଏକା ହବି ଢ଼ଳି
ଆସିଥିଲି ଆଲୁଅ ଜଳାଇ—ଗଢ଼ିଥିଲି ସୁଖ ପରିବାର
ଚାଲିଯିବି ଲୁହ ଢ଼ାଳି ଏକା—ଯେବେ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିବ ସଂସାର–

ସେଇ ମରଣର କ୍ଷଣେ ଢ଼ାଳିବି ମୁଁ ଶେଷ ଅଶ୍ରୁ କଣା
ଦିନେ 'ବାପା' ହୋଇଥିଲି ବୋଲି ଜୀବନରେ ଦେବି ମୁଁ ସାନ୍ତ୍ୱନା—
ମୁର୍ଦ୍ଦାର ଉପରେ ଦିନେ ଗାଇଯିବ ମୋର ଶେଷ ପକ୍ଷୀ
ଶିଶୁକୁ ମୁଁ ଚୁମିଥିଲି ବୋଲି
"ବାପ" ଶେଷେ ଗଲି ମୁଁ ଏକାକୀ ।

୨୨-୧୦-୪୩

*

୧୦।

କେତେ ଆଶା କରି ଦେଶୁ ଆସିଥିଲି ଚଳି
ସହରରେ ମିଳିବ ପେଟ ଭରିଇବ ବୋଲି ।

ପ୍ରଶସ୍ତ ଏ ରାଜପଥ ଗଗନକୁ ଚୁମ୍ବିଛି ଅଟ୍ଟାଳୀ
ସୁଖର ବଜାରେ ନାହିଁ ଗରିବର ଲାଗି ଅନ୍ନଥାଳୀ ।

ମଣିଷ ଯୁଝୁଛି ଆଜ ଶ୍ୱାନସାଥେ ଲକ୍ଷ୍ମୀର ବଜାରେ
ମୋ ପେଟ କଷଣ ଜ୍ୱାଳା କହିବି କାହାରେ ?

ଏତେ ବଡ଼ ସ୍ୱର୍ଗପୁର ଏ ସହରେ ହୋଇଛି ରଚନା
ଇନ୍ଦ୍ରପୁରୀ—ପଥେ ଆଜ ମଣିଷ ମୁଁ ଭୋକେ ମରେ ସିନା

\+ \+ \+

ଆଜ ମନେପଡ଼େ ସାତଦିନ କଥା—
ଅଧରାତି ଘୋର ଗରଜନେ ନଦେ ସବୁ ଥିଲା ଯେ ଅଚେତା

ଭାରିଜା ମୋ ପାଖେ ଥିଲା ଶୋଇ,
ପିଲାଙ୍କର ଶୁଖିଲା କଙ୍କାଳ ଧରିଥିଲା ଟାଣ କରି ଭିଡ଼ି—;

ସମସ୍ତେ ନୀରବ ଥିଲେ, ମୁହିଁ ଖାଲି ଚେଇଁଥିଲି ଏକା
ମୋ ଭିତରେ ଜଳୁଥିଲା ନିଆଁ—ପରିବାର ବଞ୍ଚାଇବା ଦକା ।

ଦୁଇଦିନ ଉପାସ ଶେଷରେ ବୁଲିଲି ମୁଁ କାହିଁ ନ ପାଇଲି
ଗୃହକୁଣ୍ଡା ଶାଗରେ କେବେ ବୋଧ ହେବ ପେଟର ପାହିଲି ?

ମୁହିଁ ପିତା ପିଲାକୁ ପୋଷିବି—ତାଙ୍କ ମୁଖେ ଭରିଇବି ଭାତ,
ଉପାସରେ ମରିବେ ସେମାନେ—ଆଖି ଆଗେ ଦେଖି ପାରିବିତ?

କେତେଦିନ ଫୁଲଟି ହସିବ, ଗଛମୂଳ ପଡ଼ିଲେ ଉପୁଡ଼ି ?
କେତେଦିନ ବଞ୍ଚିଥିବ ଶିଶୁ ଉଦରେ କଞ୍ଜିପାଣି ଭରି ?

\+ \+ \+

ଏଇପରି ଦିନେ ମୁଁ ଦେଖିବ
ମୋ ଆଗରେ ମରିବ ମୋ ଶିଶୁ—
ଖାଅ ଦ୍ୱେଜନ୍ ମୁହିଁ ବଞ୍ଚିଥିବ ।

ଶିଶୁ ପଛେ ଯିବ, ଭୋକା ମାଆ—ଆଖି ମୋର ସକଳ ଦେଖିବ
ଫେରାଇ ମୁଁ ଆଣି ନ ପାରିବ କାନ୍ଦବାଠା ସିନା ସାର ହେବ !

ସେତେବେଳେ ଶିଶୁ ମୃତ୍ୟୁ—ଛାତିଫଟା କରୁଣ ମୂର୍ଚ୍ଛନା
କିପରି ମୁଁ ଦେଖିବି, ସହିବ ? ବାପ ପରି କରିବି ଛଳନା ?

ଏତେ ଦେଖି ସହିବା ଆଗରୁ ଚାଲିଗଲେ ରାଜପଥେ ଏକା
ବୁଲିବ ମୁଁ ମୋର ଭାଗ୍ୟ ଧରି, ନଥିବ ଏ ବ୍ୟାକୁଳ ଆଶଙ୍କା—

ଯେବେ ଏଇ ପରିବାର ଧ୍ୱଂସ ହେବ ଭୋକ ଉପାସରେ
ନ ଦେଖିବ ମୋର ଆଖି—ନ କାନ୍ଦିବ ପ୍ରାଣ ହତାଶରେ—

ସମସ୍ତେ କହିବେ ଯେବେ—'ବାପ ହୋଇ ପୁଅକୁ ଛାଡ଼ିଲା'—
ଅପବାଦ କାନେ ନ ବାଜିବ—ବୁଲୁଥିବ ହୋଇ ବାରବୁଲା ।

ଦୁନିଆର ବାପ ହୋଇ ଏ ଦୁନିଆ ଛାଡ଼ି ଯେ ଯାଇଛି
କୋଟିପୁଅ ଭୋକେ ମରୁଛନ୍ତି—ବାପ କେଉଁ ଗହନେ ଲୁଚିଛି,

ସହିଛି ତ ସବୁ ଅପମାନ—ବାପ ବୋଲି ପାଉଅଛି ପୂଜା !
ତାରିଲାଗି ଜଳେ ଦୀପାବଳୀ, ଦେଉଳରେ ବାର ଭୋଗ ଖଞ୍ଜା-
ପୁଣି ଏକ ଛୋଟ ବାପ କି କାରଣୁଁ ପାଇବ ମୁଁ ଲଜ୍ଜା ?

\+ + +

ଧୀରେ ଧୀରେ ଶେଯରୁ ଉଠିଲା,
ଧୀର ପଦ, ମନ୍ଦୁରେ କମ୍ପାଇ ନୀରବରେ ମେଲିଣି ମାଗିଲା—

ପୁଅ ଗଲେ ଦେଲା ସେ ହି ଚୁମା—ଉପ୍ୱେ ତାର ଅଚଳ ଠାକୁର,
ବାପ ଛାଡ଼େ କୋଳର ପୁଅକୁ···ଥରେ ଶିଶୁ-ଅନ୍ତର ଠାକୁର !

ନିଜ ହାତେ ଲଗାଇଲି ଗାଛ, ଶେଷେ ଥରେ ଫେରି ଚାହିଁଦେଲି
ମୋ ସମ୍ପତ୍ତି ରଖି ମୁଁ ନପାରି—ହତାଶରେ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲି ।

ଆଖି ତଳେ ଲେତକର ଥରିଲା ଅସୁର
ଛୁଞ୍ଚ ତଳେ ଗୋଇଠା ମାରିଲା ଗରଜନ ସହସ୍ର ପଶୁର ।

ଘୂରିଗଲା ଦଗ ଘର—ଗୋଡ ତଳେ ଗରଜିଲା କିଏ ?
ପୁଅ ଛାଡ଼ି, ଚାଲିଗଲୁ ବାପା—ପଛୁ ମୋତେ ଡାକି ଦେଲା କିଏ ?

ବାପ ଯଦି ବାପ ହୋଇଥାନ୍ତା ଘର ଛାଡ଼ି ଯାଆନ୍ତା ବାହାର ?
ବିଶ୍ୱପିତା ପିତା ହୋଇଥିଲେ—
ମରନ୍ତେ କି କୋଟିପୁଅ ମରମ ବଦାର ?

ଶୋକ ହୁତାଶନ ଘନେ ପୋଡ଼ିଦେଲା ମୋ ସ୍ନେହ ମମତା
ନିଜ ଭାଗ୍ୟ ନିଜେ ବୁଝିବାକୁ ଘର ଛାଡ଼ି ଆସିଲି ମୁଁ ପିତା ।

ନାହିଁ ଆଉ ସ୍ତ୍ରୀ; ପୁତ୍ର ମୋର—ପିତା ବୋଲି ନାହିଁ ପରଚୟ
ଇତରର ଭବନାରେ ଆଉ ପ୍ରାଣ ମୋର ହୁଏନା ଅଥୟ—

ଏକାକୀ ମୁଁ ଚୁଲେ ମୋର ବଗଣୀଟି ନେଇ
କୁକୁରଟା ଖାଲି ମୋ ଭଗାରି—ଯୁଝିବାକୁ ହୁଏ ଭାତ ପାଇଁ ।

\+ \+ \+

ଘର ଛାଡ଼ି ଆସିଲି ବାହାରି,
ଲକ୍ଷ୍ମୀବଜାରରେ କିନ୍ତୁ ବୁଲି ବୁଲି ଭାତ ନ ପାଇଲି ।

କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ରାଜପଥେ ଯାଏ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ୀ
ଛିଣ୍ଡା ଅଣ୍ଟିଟାରେ ମୋର ଭାତମୁଠା ଦଏ ନା ଅଜାଡ଼—
ଲକ୍ଷ୍ମୀର ବଜାରେ ଆଜି ମରେ ମୁହିଁ ଶୋକ ଉପାସରେ

ତଥାପି ଏ ଲକ୍ଷ୍ମୀର ବଜାର—ଲକ୍ଷ୍ମୀ କିବା ଅପମାନେ ଡରେ ?

ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ପୂଜାପାଏ କାଙ୍ଗାଳର କଙ୍କାଳରେ ନାଚ
ତଥାପି ତ ଲାଗେ ନାହିଁ ତାକୁ ଅପମାନ ଅପବାଦ କିଛି ।

\+ \+ \+

ଏଇ ବଡ଼ କୋଠାଘରେ ମୋର ପାଇଁ ବିଧାନ କେ ଗଢ଼େ
ଉଚ୍ଚତାର ବକ୍ତୃମାରେ—କରତାଳି—ଘର ଫାଟିପଡ଼େ—

ନିତ ତ ଦେଖୁଛି ସେଥି କେତେ ବାବୁ ଯାଆନ୍ତି ଆସନ୍ତି
ଘରଠୁଁ ଆହ୍ୱାନ ଯାଏ ଭୁଇଁତଳେ ପାଦ ନପକାନ୍ତି,

ସବୁ ଦିନ ଦେଶ ଆଉ ନଥି ନେଇ କରନ୍ତି ସେ ହୁରି
ଉପାସୀ ମୁଁ ବୁଲେ ଚିରଦିନ—ପେଟ ମୋର ନ ପାରଇ ପୂରି ।

ମୋର ଦୁଃଖ ଗାଇବୁଲେ ଖବରକାଗଜ
ମୋର ଲାଗି ତାର ଯାଏ, ଫାଟୁଥାଏ ସରକାରୀ ମେଜ—

କାହିଁ ? —
ସରକାର ଆସେନା ତ' ପେଟ ମୋର ପୂରିବା ପାଇଁ ।

ସରକାର ଶାସନ କରିଲେ ଛାଡ଼ିଥାନ୍ତି ଦେଶ ପିଲା ଘର ?
ସରକାର ପ୍ରଜା ପାଳୁଥିଲେ ବୁଲୁଥାନ୍ତି ପଥର ଫକୀର ?

ହେଉଥିଲେ ମୋପାଇଁ ଆଇନ୍ ମରୁଥାନ୍ତି ମୁଇଁ ରାସ୍ତାକଡ଼େ
ଛାଡ଼ି ମୋର ପରିବାର ପୁଅ—ବୁଲୁଥାନ୍ତି ଆସି ଏତେ ଦୂରେ ?

କୋଠାଘରେ ବସିଚି ଦପ୍ତର, ଖଟୁଛନ୍ତି ସମସ୍ତେ କିରାନୀ
ମୁଁ ତ ଖାଲି ଗଣୁଚି ଖଜଣା—ମୋର ଦୁଃଖ କେ ବୁଝିବ ପୁଣି !

ଉଚ୍ଚ ତାର ଭାଗ୍ୟ—ପୂର୍ବଜନ୍ମ,
(ନହେଲେ) ମୁଁ ଆସନ୍ତି ଘର ଦ୍ୱାର ଛାଡ଼ି—
ମୋ ଘରେ ସେ କରନ୍ତା ଶାସନ ?

\+ \+ \+

ଏକା ଏକା ଆସିଥିଲି ଘରୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ି
ଭୁଟାଇଣ ସବୁ ବାଧା—ଏକ ପେଟ ପୋଷିବି ମୁଁ ବୋଲି ।

ତଥାପି ପୂରେ ନା ପେଟ ଭାତ ନାହିଁ ସରକାର ଘରେ
କେ ମୋତେ ପାଳିବ ଆଜ, ମିଛେ ସିନା ମନକୁ ପବୁରେ ?

ସରକାର ହୋଇଥିଲେ ମୋର, ହାତେ ମୋର ଥିଲେ ଏଇ କୋଠା
ଗଛ ତଳେ ମରୁଥାନ୍ତି ଆଜ ନପୂରନ୍ତା ପେଟ ଖୁଣ୍ଡଟା ?

ମୋ ଲାଗି କାନୁନ୍ ବହି ଛପା ହୋଇଥିଲେ
ଘରୁ ଛୁଣ୍ଡି ପଳାନ୍ତି ମୁ ବାପ, ମରିବାକୁ ବାଟେ କଲବଲେ ?

୨୨-୧୦-୪୩

*

ଶେର

୧

ଉଚ୍ଚ ଏଇ ଇଟାର ପାଚେରୀ,
ହୋଇଛି ମୋ ସଂସାରର ସୀମା—କଏଦୀ ମୁଁ—ଯିବି ଏଠି ମରି ।

ସେ ପାଖରେ ଆନନ୍ଦର ସୁଅ ବହିଯାଏ
କେତେ ଆଡ଼ମ୍ବରେ ଧନୀ ତା' ଟିପଣୀ ନଏ,
ରୁଦ୍ଧ ପଥ, ପାରେନା ମୁଁ ଦେଖି—
ସେ ପାଖରେ ଜ୍ୱଳିଯାଏ କଏ ?

ଅସୀମ ଏ ସୀମା ଜଗତର
ତା ମଝିରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜଗତରେ ବନ୍ଦ ଆଜି ପଥ ଜୀବନର,

ଏଇଠି ମୁଁ ଖାଇବି ବଞ୍ଚିବି—
କାମ ଖଟି ଯିବି ଏଠି ମରି
ଏଇଠି ମୁଁ ଧୂଳିରେ ମିଶିବି—
ଏ ଜୀବନ ଯେବେ ଯିବ ସରି ।

\+ + +

ଏ ମଣିଷ ଆଲୁଅର ଜୀବ,
ତାପାଇଁ ଆଲୁଅ ଝରେ—ଆଲୋକେ ସେ ଜୀବନ ପାଇବ ।

ପର୍ବତରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ—
ଝରଣାଟି ଝରୁଛି ସତତ
ଉତ୍ସବର ଘଣ୍ଟା ବାଜେ—
ମଣିଷର ଲାଗି ଶୁଭେ ଗୀତ ।

ରାତ୍ରର ଆକାଶ ତଳ
ଚନ୍ଦ୍ର ଆସେ ହସେ ଏ ମଣିଷ
ସାରା ରାତି କାକର କଣାରେ
ଏ ସଂସାର ମୁକୁତାର ଦେଶ—

ହସ ହସ ବଦନ ଶିଶୁର
ମଣିଷର ସୁଖ ଲାଗି ସବୁ—ଏ ମଣିଷ ଜଗତରେ ସାର ।

+ + +

ମଣିଷ ମୁଁ ଏ ଜଗତ ଉପଭୋଗ ପାଇଁ
ଦିନେ ହେଲେ ପାଇଲି କି ସୁଖ—
ମଣିଷ ମୁଁ, ବଞ୍ଚିଚି କା'ପାଇଁ ?

ଏ ପାଖରେ ସେ ଫୁଲ ଫୁଟେ ନା—
ସେ ପବନ ଆଣେ ନାହିଁ ବାସ
ପୂରୁବର ଚାନ୍ଦଟି ହସେନା—
ଦେଖେନା ମୁଁ ଆଲୋକର ନାଚ ।

ସବୁ ସ୍ୱପ୍ନ—ଦୁନିଆରୁ
ଅଲଗା ଏ ରାଜ୍ୟ
ନାହିଁ ଏଠି ଆଲୋକର ଶୋଭା,
ନାହିଁ ଫୁଲ ସୁରଭିର ସଜ !

ପଶୁଭଳି ଖାଇ ଆଜି
ଖଟି ଖଟି ଖାଲି
ଯିବ ଜୀବନଟା ଏଠି—
ଜ୍ୱଳି ଜ୍ୱଳି ତଳ ମରୁବାଲି !

ରସହୀନ ପ୍ରାଣ ବଞ୍ଚି—
ପେଟ ଭରି, କରିବାକୁ କାମ

ବଞ୍ଚିଚ ଏ ସୃଷ୍ଟିର ମଣିଷ
ବିଧାତାର ବିଚିତ୍ର ନିୟମ ।

ମଣିଷର ଜୀବନ ମହାନ
ସେଥିପାଇଁ ମରଣରେ ବିଧାତାର ହେବ ଅପମାନ ! —

ପର ପାଇଁ ଖଟି ଖଟି
ମୃତ୍ୟୁ କଷ୍ଟ ଭୋଗୁଥିଲେ ପଛେ
ସେ ବିଧାତା ପାଇବ ଆନନ୍ଦ—
ମଣିଷ କି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜୀବମିଛେ ?

ସେଥିଲାଗି ଜୀବନ ବଞ୍ଚିଚ
ଜଗତର ମୁହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରାଣୀ
ମୃତ୍ୟୁଠାରୁ ମରଣ ଯନ୍ତ୍ରଣା
ବରଣୀୟ—କାମ୍ୟ ମୋର ପୁଣି !

ପଶୁପକ୍ଷୀ ବନ ବଣ
ମଣିଷ ମୁଁ—ଏ ଦେଶର ଲୋକ
ଏ ମଣିଷ-ସମାଜର ସଭ୍ୟ—
ଏ ଦେଶର ସଚ୍ଚା ନାଗରିକ !

ମୋ ଲାଗି ଏ ଆଇନ୍‌ର ପୋଥି—
ଦପ୍ତରର ହାକିମ କିରାଣି
ମୋ ଲାଗି ଏ ବଡ଼ କୋଠାଘର—
ଏ ଦେଶର ମୁଁ ଯେ ଏକ ପ୍ରାଣୀ !

+ + +

ଏ ହାତରେ ସନ୍ତାନ ହାଣିଚି,
ଏ ଦେହରେ ମଣିଷର ଲହୁ
ଆନନ୍ଦରେ ବୋଲି ମୁଁ ହୋଇଚି !

ଗରଜିଣ ଦିନେ ପଶୁପରି
ନାଚିଚି ମୁଁ ରୁଦ୍ରପରି ଦିନେ ମୋ ପୁଅର ଘଣ୍ଟିକା ଓଠାର ।

ସେ ଦିନ ସେ ପ୍ରଳୟର ରାତି—
ସେ ବଜ୍ରର ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଡାକ
ସତେ ଅବା ଗୁହ୍ନାଁ ବସିଥିଲେ
ଲକ୍ଷ ପାଇଁ ସବୁ ଯମପାକ ।
ଶିରି ଶିରି ଆସୁଥିଲା ବାଆ—
କରାଳରୁ କରାଳ ମୁଁ ହେଲି
ଭୀଷଣ ସେ ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ
ମୋ କୁଳର ଦୀପ ଲିଭିଲି ।

ଗର୍ଜୁଥିଲା ବରଷାର ଧାରା
ଯମର କରାଳ ରଥ
ତା' ଭିତରେ ଆସୁଥିଲା ପରା ?

ଥିଲି ଦିନେ ଯାହାର ମୁଁ ପିତା
ପ୍ରାଣ ଖୋଲି ଦେଉଥିଲି ଯାରେ
ଅନ୍ତରର ସେନେହ ମମତା
ତାର ବେକ ମୋଡ଼ିଚି ମୁଁ ଆଜି
ହୋଇଚି ମୁଁ ବାଳକର ହନ୍ତା ! —

ତଥାପିରେ ଗଲାନାହିଁ ପ୍ରାଣ
ହାକିମ ଯେ ଦୁଃଖରେ କାଢିଲା—
ଫାସୀଲାଗି ଗଲାନି କଲମ ।
ସାରା ଜୀବନର ପାଇଁ
ଦଣ୍ଡଭୋଗ ଦେଲା ସିଏ ଲେଖି,
ସେ ପାଖରେ ଖେଳ ସାରି—
ଏ ଦୁନିଆ ଆସିଚି ମୁଁ ଦେଖି ।

\+ + +

ନ ମାରି ମୁଁ କପରି ସହନ୍ତ
ପୁଅର ଶୁଖିଲା ମୁହଁ
ଦେଖି ଦେଖି କପରି ରହନ୍ତି ! !

ଭୋକ ମେଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ
ବୁଲିଲି ମୁଁ ବାରଦ୍ୱାରେ ଯାଇ
ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ କେତେ ଅଜାଡ଼ିଲି—
ଧାନ ସେରେ ନପାଇଲି କାହିଁ—

ଆସୁଥିଲା—
ଘନ ମେଘ, ଅନ୍ଧକାର ଆସୁଥିଲା ମାଡ଼ି,
ଖାଲି ହାତେ ନିରାଶରେ ଆସୁଥିଲି ଘରକୁ ବାହୁଡ଼ି ।

ପେଟତଳେ ଜଳୁଥିଲା ଭୋକ
ତମତଳେ ଚେଣ୍ଠାମାରୁଥିଲା ଉପବାସ ଯାତନାର ଦୁଃଖ

ବସିଲି ମୁଁ କୁଡ଼ିଆରେ
ମୁଣ୍ଡେ ହାତ ଦେଇ
'କଣ୍ଟ ଆଣିଥିବ ପରା,'
ମୋ ଭାରିଯା ଆସିଲା ଯେ ଧାଇଁ—

ମୋ ପିଲାଟା କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି
ଖାଇବାକୁ ମାଗୁଥିଲା ତାକୁ,
ଦେଖି ମୋର ଖାଲି ହାତ—
ଆଖି ନଆଁ ଫାଟିଲା ତା ବୁକୁ ।

ଭୋକର ମଣିଷ ସିଏ
ନପାରିଲା ବୁଝି
ଧାନ ପାଇଁ ବୁଲି ବୁଲି
କପରି ମୁଁ ଯା'ଇଥିଲି ସିଝି—

ଫେରିଲା ସେ ବିରସ ମନରେ
ଅଜ୍ଞାନ ପିଲାଟା ପୁଣି ଧାଇଁଲା ପଛରେ—

ପିଲାଟାକୁ ସମ୍ଭାଳି ନପାରି
ପଠାଇ ସେ ଦେଲା ମୋର କତି
ଉଚ୍ଛନ୍ନ ସେ କଲା ମୋତେ ଆସି—
ଭାତ ମୁହିଁ କୁଆଡ଼ୁ ପାଆନ୍ତି ?

ଭୁଲିଥିଲି ବାଳକ, ମୋ ଘର—
ଉପାସରେ ଜଳୁଥିଲା ନିଆଁ
ଭାବୁଥିଲି ଖାଲି ହାତଟାରେ
କିପରି ମୁଁ ବଞ୍ଚିବି ଦୁନିଆ ! !

ପିଲାଟା ଯେ କାନ୍ଧ ମୋର
ଚିନ୍ତା ଦେଲା ଭାଙ୍ଗି
ଭୋକର ପଞ୍ଜର ତଳେ
ଦୁଷ୍ଟ ଭୂତ ଉଠିଲା ଗରଜି

ଟାଣି ଆଣି ସେ ଶିଶୁକୁ
ଦେଲି ତାର ଘଣ୍ଟିକାଟା ଚିପି
ରକ୍ତ ବାନ୍ତି କରି ତାର
ମଲା ଦେହ ତଳେ ଗଲା ଲୋଟି—
ଗରଜି କହିଲି,—
ଗଲା ମୋର ପଥର କଣ୍ଟକ—
ମୋତେ ଆଉ ନ ପଡ଼ିବ
ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ମାଗିବାକୁ ଭିକ' ।

ଅନ୍ତରରେ ଗର୍ଜିଲା ପ୍ରେତାତ୍ମା
ଜାଣି ମୁଁ ପାରିବି କାହିଁ—ସେ ମୋ'ପୁଅ—ମୁହିଁ ତାର ପିତା ?

+ + +

ଯମ ଦିନେ ଟାଣିଥାନ୍ତା ଯାରେ
ମନେ ମୁଁ ଘଣ୍ଟିକା ଚପି
ଯମଘରେ ପଠାଇଲି ତାରେ— ।

କେତେ ଦିନ ରହିଥାନ୍ତା
କାଙ୍ଗାଳ ପିଲାଟା ?
କେତେ ଦିନ ବଞ୍ଚିଥାନ୍ତା
ଅଧମରା ଆକୁଳ ଜୀବଟା ?

ଦିନେ ଭୋକ ଉପାରେ
ଚିର ଦିନ ଶୋଇଥାନ୍ତା ସିଏ
ଶକ୍ତି କା'ର—ଦାନା ଦେଇ
ଯମ ହାତୁଁ ଟାଣୁଥାନ୍ତା କିଏ ?

+ + +

ନାହିଁ ଆଜି ଭୋକ କଷ୍ଟ ମୋର,
ଦୁଇଓଳି ଖାଇ ଖାଇ
ଦୋହଲୁଚି ସ୍ଥୂଳ ଶରୀର—

ହାକିମ ମୋ କଷଣ ବୁଝିଚି
ଜୀବନଟା ସଜାଦେଇ
ଭୋକ ଜାଳା ମୋର ମେଣ୍ଟାଇଚି ।

କଲମ ମୁନରେ ଯେଉଁ
ସରକାର ହରେ ଭୋକ ଦୁଃଖ
କାଙ୍ଗାଳକୁ ପୋଷେ କାରାଗାରେ—
ମୁଇଁ ତାର ଦେଶ ନାଗରିକ ।

୧୮-୧୦-୪୩

*

୨

ହାକିମର ନିଠୁର କଲମ
ଗାରଦକୁ ପେଷିଲା ମା'କୁ—ଦୋଷୀ ତାକୁ, କଲା ଏ ଶାସନ ।

ଦୋଷ ତାର କରିଚି ସେ ଚୋରି—
ରୁଟି ଖଣ୍ଡେ ବାଟ ବିପଣୀରୁ,
ଭୋକେ ଯେବେ ପେଟ ହେଲା ଯାରି ।

\+ + +

ପଡ଼ିଚି ଏ ରାଜମାର୍ଗ ସ୍ତବ୍ଧ
ନିଜ ସୁଖ କୁତୁହଳେ କେତେ କିଏ ଯାଆନ୍ତି ଆସନ୍ତି— ।

ଝାଡ଼ୁ ନେଇ, ସଫା କରି ରାସ୍ତାର କଚରା
ଭରାଏ ସେ ମେହେନ୍ତରର ଗାଡ଼ୀ—
ଖଟି ଖଟି ମରେ ସେ ଦିନ ସାରା ।

ଆବରଣ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲୁଗାଟିଏ
ଖସିପଡ଼େ କଥା କହୁ କହୁ
ସାତ ତାଳି ପଡ଼ିଚି ସେଥିରେ,
ଲାଜ ତାର ଲୁଚିବରେ କାହିଁ ?

ଦିନଯାକ ଝାଡ଼ୁ ଦେଇ ଫେରେ
ସ୍ୱାମୀକୁ ସେ ଅଫିମ ଯୋଗାଏ—ପିଲା ଦୁଇ ବାନ୍ଧିଚି ବେକରେ,

ଭୋକିଲା ପିଲାକୁ ଦିନେ
ଶାନ୍ତ କରି ଆସିଲା କାମକୁ
ଫେରିଲା ବେଳକୁ ନେବ
ଧାନ ସେରେ—ଅଫିମ ଛମାଖୁ ।

ସେ ଦିନ ତ ନ ଜୁଟିଲା ଫଟା ପାହୁଲାଏ
ଭୋକିଲା ପିଲାର ଜାଳା ସହିବ କି କଏ’ ?

ଝାଡ଼ୁ କରୁ କରୁ ପାଶେ
ଦେଖିଲା ସେ ଖାଦ୍ୟର ଦୋକାନ
ଲୁଟି ଖଣ୍ଡେ ଝାମ୍ପି ନେଲା,
ରଖିବାକୁ ଶିଶୁର ଜୀବନ

ବଡ ଆଶା କରି ମାଆ ଧାଇଁଲା ଆକୁଳେ
‘ପୁଅ ପାଇଁ ଆତୁର ଏ ମାଆ’—
ଦୁନିଆ କି ବସ୍ତୁରେ ତାକୁ ରେ ?

ପଛେ ତାର ଗୋଡାଇଲେ
ସରକାରୀ ଅନୁଚର ଯେତେ
ଚୋର ଟୀକା ତା’ କପାଳେ ଲେଖି,
ସରବେ ଯେ ଧାଇଁଲେ ପଶ୍ଚାତେ ।

ପୁଅ ପାଇଁ ଚୋର କଲା ମାଆ—
ଲୁଟି ହାତେ ଧାଏଁ ଆକୁଳରେ
ଉଗାଳିଲା ଦେଶର ଆଇନ୍—
ବନ୍ଧ କଲା ବାଟ ମଝିଟାରେ ।

ଆଇନର ପାଶେ ବନ୍ଧା ହେଲା
ପଶିଲା ସେ ଗାରଦରେ ଆସି
ପୁଅ ହେଲେ ଖାଇଥାନ୍ତା ଯେଟି—
ଘରେ ସେ ଯେ ରହିଲା ଉପାସୀ ।

ଏ ଦେଶର ହାକିମ କହିଲା—
‘ପରର ଯେ ଧନ କଲା ଚୋର
ସ୍ଥାନ ତାର ଗାରଦ ଅନ୍ଧାରେ
ପାଇବ ସେ କାରାଗାର ବେଡ଼ୀ ।

ବୁଝିଲ କି କେତେ ବ୍ୟାକୁଳତା,
ମମତାରେ ମାଆ କାନ୍ଦୁଥିଲ
କେଉଁ ସ୍ନେହ, କେଉଁ ଜୋର ଟାଣେ
ପୁଅ ପାଇଁ ମାଆ ଚୋର କଲ ?

+ + +

ସବୁଦିନେ ଗୁଳିଚ ତ ଚୋର
ଏ ଦେଶର ସହସ୍ର କାଙ୍ଗାଳ କାରାଗାର ଦେଉଚନ୍ତି ଭରି—

କେତେ ସେ ହାକିମ—କେତେ
ଖାତା ପତ୍ର କାଳି ନଷ୍ଟ ହୋଇ
ଏ ଦେଶର ସରକାର ହଏ
ବୋକା ସେତେ ଗାରଦେ ପୂରାଇ ।

ହାକିମ କି ପଚାରିଚ କେବେ
ଚୋର କରେ କାହିଁକି କାଙ୍ଗାଳ ?—
ବେତମାଡ଼ ବରେ କି ଆମୋଦେ ?

+ + +

"ପେଟ ମୋର ପୋଡ଼ିଯାଏ—
ମାଂସ ଖାଏ ଧନୀର କୁକୁର
ସେ ମାଂସ ମୁଁ ଛଡ଼ାଇଲେ
ଏ କାନୁନ୍ କହେ ମୋତେ ଚୋର ।

ପିଲାମୋର ରୋଗେ ସଢ଼େ—
ଧନୀଲାଗି କାଚ ଘରମାନ
ଯଥିପାଇଁ ଧାନ ସଜାଡ଼ିଲେ
ଦଣ୍ଡ ମୋତେ ହଏ ବିଧାନ !

ଗାଡ଼ୀ ଘୋଡ଼ା ଜଣେ ଚଢ଼େ—
ଆଉ ଜଣେ ଆଶ୍ରା କରେ ବାଡ଼ୀ
ମନ କଥା ପଦାରେ କହିଲେ—
ବାନ୍ଧେ ସିନା ଆଇନର ବେଡ଼ୀ !

ମୋର ଘର ଛାତ ଉଡ଼ଯାଏ
ଖରା ବର୍ଷା କାକରେ ମୋର ଘରେ ମୁଇଁ କଷ୍ଟ ପାଏ ।

ଜମିଦାର, ଧର୍ମମାର୍କା
ମହାଜନ ଯେତେ
କରେ ଭୋଗ ଉତ୍ସବ ବିଳାସ—
ପଶୁପରି ହସଇ ସେ କେତେ ।

ମୋ କୁଟିର ଆଗ ରାସ୍ତା ଦେଇ
ଧର୍ମର ମଟର ଚାଲେ—ମର ମର ମୋ ବୁକୁ କମ୍ପାଇ ।

ଧର୍ମର ସେ ତିନତାଲ୍ଲ ଛାତ
ମୋ ଗାଁରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକେ ଉଚେ, ମୋ କୁଟୀରେ କରେ ପଦାଘାତ !

ତାର କୋଠା—ଗାଡ଼ୀ—ରୂପ
ପୋଷିବାକୁ ଟଙ୍କା ଗଣେ ମୁହିଁ
ଟଞ୍ଜଣା ନ ଦେଲେ ଥରେ—
ଜମି ଯାଏ ତା ସମ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ।

ହସିବ ସେ ଅସୁର ହସରେ
ଖଜଣା କି ଗଣିବ ମୁଁ ଖାଲି—
କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ମରିବ ଶେଷରେ ?
ଜମିଦାର ଖଟିବାକୁ ପ୍ରଜା—
ଏ ଦେଶର ବଚାର କହିଚ
ସେଥିଲାଗି ସରକାର ମୋର
ଚଉଷଠି କର ବସାଇଚ—

ଜନମିଚ ହତଭାଗା ଜନ୍ମ—
ହତଭାଗା ହୋଇ ଯିବ ମର
ଭାଗ୍ୟବାନ ଜନମ ଧର୍ମାର—
ଭାଗ୍ୟ ତାର ଯିବ ମୁଏ ଗଢି ।

ଗଢିବ ମୁଁ ଭାତ ହାଣ୍ଡି କରି
ଟଙ୍କା ତାକୁ ଜାବ ଥିବା ତାଙ୍କ
ନ ଦେଲେ ମୁଁ ଦୋଷୀ—ମୋରପାଇଁ
ଖୋଲିଯିବ କାରାର ଫାଟକ

ଏ ସଂସାର ସ୍ୱାର୍ଥର ସଂସାର
ଅରଜନ୍ତି ଯେଝାପାଇଁ ଯିଏ
ନିଜ ପେଟ ଭରନ୍ତି ସମସ୍ତେ,
ଚୋର ଏଠି ନ କରୁଛି କିଏ ?

ଯେତେ ଲୋକ ଏ ପଥେ ଯାଆନ୍ତି,
ପର ବସ୍ତୁ ଚୋର କରି—ଖାତ ବସ୍ତ୍ର ସମସ୍ତେ ଧାଆଁନ୍ତି ।

ଗାଁ କଣ ଜମିଦାର ଯେତେ
ଆଖିଆଗେ କରୁଛନ୍ତି ଚୋର ଦିନ ରାତି କଉଣଲେ କେତେ ।

ଯେ ହାକିମ କଲା ମୋତେ ଦୋଷୀ
ଗରିବ ବେକରେ ନିତି ଗଳାଏ ଯେ ଫାଶୀ

କରେ ଚୋର କଲମର ମୁନେ—
ଚୋର କରେ ଟଙ୍କା ଗଣି ଗଣି ।

ସମସ୍ତେ ତ ଚୋର ଜଗତରେ,
ମୁହିଁ କିଆଁ ଦଣ୍ଡ ପାଏ ଏକା—ନଆସନ୍ତି ସେମାନେ ସାଥିରେ ।

‘ଚୋର ଯିଏ କରେ ଦଣ୍ଡ ପାଏ’

ଏ ଦେଶର ବିଧାନ କହୁଛି

ସମସ୍ତେ ତ କାରି ଭୋଗୁଥାନ୍ତେ—

ମୁହିଁ କିଆଁ ହେଲି ଏକା ଦୋଷୀ ?

ମୋ ହାତରେ ବେଡ଼ୀ ପଡ଼େ—

ଦୁନିଆ ହସୁଚି

ସମସ୍ତେ ସାଧୁ ଟି ପପ ଭଲଲୋକ—

ଦୁନିଆ ସହିଚି ।

ତାଙ୍କ ହାତେ କଲମର ମୁନ—

ତାଙ୍କ ଦେହେ ଗରମ ପୋଷାକ

ଦରବାରେ ସଜ୍ଜନ ସେମାନେ—

ଏକା ମୁଇଁ ଅନ୍ଧାରର ପୋକ !

ଖାଇବାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ ବୋଲି

ହାତେ ମୋର ପଡ଼ିଚି ଶିକୁଳି

ଖାଇ ଖାଇ ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ତାଙ୍କର—

ଭଲ ଲୋକ ସିଏ ଚୋର କରି !

ଗରିବକୁ ଚୋର କରି ଏ ଧର୍ମ ହସୁଛି,

ଗରିବକୁ ଫାଶୀରେ ଝୁଲାଇ ଧର୍ମ ଚୋର କଲମ ଚଷୁଚି ।

ମୁଇଁ ସିନା ଆହାର ନପାଇ

ବକଲରେ ଚୋରି କଲି ରୋଟି

ଅପୂସରେ ବୁଡ଼ି ସିଏ ଧର୍ମ,

ଚୋରକର ବନ୍ଧେ ଦିନ ରାତି ।

ଦୁନିଆରେ କିଏ ବଡ଼ ଚୋର ?

ଜଣେ ଖାଏ—ଜଣେ ପାଏନାହିଁ—ଅପରାଧ ଅଧିକ କାହାର ?

ଛୁଆ ମୁହେଁ ଆହାର ଦେବାକୁ
ହତାଶ ମୁ ଚୋର କରେ ଲୁଟି
ତାର ପିଲା ଆନନ୍ଦେ ହସନ୍ତି—
ତଥାପି ସେ ଚପେ ପର ତଣ୍ଟି ।

ଏ ଦେଶର ଦରବାର
କରେ ମୋତେ ଦୋଷୀ
ଧରମର ଦରବାରେ
କା' ଗଳାରେ ଲଗାଯାଆନ୍ତା ଫାଶୀ ?

ସେଇ ଚୋର—ତାର ହାତେ
ଏ ଦେଶର ନିୟମର ପୋଥି
ତା ସ୍ୱାର୍ଥରେ ତା କଲମ ଚୁଲେ
ଚପିବାକୁ ଗରିବର ତଣ୍ଟି"

ଗରିବର କୁଡ଼ିଆଟି ଭାଙ୍ଗି
ତା' କୋଠାରେ ଉଡ଼ୁଛି ପତାକା
ଦରିଦ୍ରର ଦୀପଟି ଲିଭାଇ—
ତା'ର ଦୀପ ଜଳେ ଶତଶିଖା ।

ତା' ଆଇନ—ତାର ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ—
ପିନ୍ଧାଇଛି ମୋତେ ଚୋର ଟୀକା
ତା'ର ପାଇଁ ଖଟେ ମୁଁ କାୟରେ—
ତା'ର ଲାଗି ଯାବତ ଜୀବିକା ।"

୧୯-୧୦-୪୩

*

ଶିଶୁ

୧

ଜାତମରେ ଭବିଷ୍ୟତ ମରେ ହାହାକାରେ ପଥଧାରେ ଆଜି
ତଥାପି ଏ ଆକାଶ ରହିଚି, ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ନ ପଡ଼ୁଚି ଭାଜି
ଆକାଶରେ ତାରା ଫୁଟେ କେତେ—ସର୍ବି କୋଳେ ଖେଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶଶୀ
ଶ୍ମଶାନରେ ଜୀବନର କଳା—ଦେଖି କିଏ ଉଠିବରେ ହସି ?

ଗଙ୍ଗାନଦୀ ଦେଶେ ଆଜ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ମରୁଭୂମି–ଯାହା
ଜଳ-ବିନା ମରିବ ପଥିକ—ଲୁଚିଯିବ ଜୀବନର କଥା ।
ଲୁଟେ ସବୁ ପ୍ରଳୟ ଅନ୍ଧାରେ ଖୋଲିଆଜ ମୃତ୍ୟୁର ଫାଟକ
ରୁଦ୍ରରୂପେ ମାଡ଼ିଆସେ ମୃତ୍ୟୁ, ମଣିଷକୁ ଖାଇଯାଏ ଶୋକ
ମା' ସ୍ତନରୁ ଦୁଧ ଯାଏ ଶୁଖି—ମାଆ ଖାଏ ଶିଶୁକୁ ବିଦାରି
ସ୍ନେହ ପ୍ରେମ ସବୁ ମରିଛିରେ, ଦେଶେ କେହି ନୁହନ୍ତି କାହାରି

ଶୋକ ଭରେ ପାଗଳ ସକଳେ ଯୁଝୁଁଚନ୍ତି ମଣିଷ କୁକୁର
ହତାଶାରେ ଲୁଚି ପଳାଉଚି ବାପ ଆଜ ଛାଡ଼ି ପରିବାର
ଲୁପ୍ତ ହୁଏ ମମତା—ସଂସାର, ଜଳିଯାଏ ଆଜ ମନୁଷ୍ୟତା
ଯମ ଦୂତେ ଗୋଡ଼ାଇଛନ୍ତି ପଛେ ଘର ଛାଡ଼ି ପଳାଉଚି ପିତା ।

ଏ ଦେଶରେ ସରକାର ଚୁଲେ—ପ୍ରତିନିଧି କାନୁନ ଗଢ଼ୁଚି
ଧନୀ ଆଜ ଗାଡ଼ୀ ଚଢ଼ି ବୁଲେ, ଦେଶ ଆଜ ମଶାଣି ହୋଇଚି
ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ କଙ୍କାଳ ଚଳିଚି—ହାତେ ଧରି ଶୁଖିଲା ଖପରା
ଘାଣ୍ଟାଏ ଖୋଜି ପାଇବାକୁ ନାଗରିକ ଫେଳାଏ କଚରା ।

ଦେଶ ଆଜ ହାହାକାରେ ମରେ ରଖିବାକୁ କେହି କାହିଁ ନାହିଁ
ବତାସ ଯେ ଗରଜ ଉଠୁଚି—ଅନ୍ଧକାରେ ପଥ ଦିଶେ ନାହିଁ
ଏ ମଣିଷ ନ ପାରୁଚି, ଚିହ୍ନି କିଏ ପୁଅ କିଏ ତାର ଭାଇ
ଭୋକେ ଜଳେ ହୁତାଶନ ନିଆଁ—ଆଖି ଖୋଲି ନପାରୁଚି ଚାହିଁ ।

ସେଥିପାଇଁ ପରିବାର ଛାଡ଼ି ବାପ କାହିଁ ପଳାଏ ଏକାକୀ
ପୁଅପାଇଁ କାନ୍ଦେନାହିଁ ପ୍ରାଣ, ପୁଅର ସେ କଙ୍କାଳଟା ଦେଖି
ମାଆ ଚିହ୍ନିପାରେ ନା ଶିଶୁକୁ, ଛାଡ଼ିଯାଏ ରାସ୍ତା ମଝିଟାରେ
ଶିଶୁକୁ କୁକୁର ଖାଏ, ମା' ଆଖିରୁ ଲୋତକ ନ ଝରେ ।

ଏଇ ଦେଶେ ଏ ଘୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନେ ସ୍ନେହ ମରେ, ମରେ ସୁଖ ଶାନ୍ତି
ଗରଜୁଚି ଭୋକର ରାକ୍ଷସ—କେ କାହାକୁ ଚିହ୍ନି ନପାରନ୍ତି
ଆପଣାର ପୁଅ ମରିଯାଏ, ମାଆ ତାକୁ ନିଏ ନାହିଁ ତୋଳି
ଶିଶୁଟାର ତଣ୍ଟି ଚିପି ଦେଇ ବାପ ତାର ଦୂରେ ଯାଏ ଚାଲି ।

କି ଗାଇବୁ, କି ଗୀତ ଲେଖିବୁ, କି ଭାବନା ରଖିବୁ ସାଇତି ।
ଫୁଲ ନାହିଁ ଉଦ୍ୟାନରେ କବି, ମିଛେ ସିନା ବସୁ ହାର ଗୁନ୍ଥି
କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଫଟାଅ ଆକାଶ, ପଥରର ଭାଙ୍ଗିଯାଉ ମୂର୍ତ୍ତି
କବି ଆଜ ବିଦ୍ରୋହୀ ସାଜରେ, ଚାଲ ଆଜ ଏ କୁହୁଡ଼ି କାଟି

୨୩-୧୦-୪୩

*

୨

ମରଣ ହାତେ ମାଆ ପିଲାକୁ ଛାଡ଼ିଯାଏ
ବାଲୁଆ ଆମ୍ଭେ ତାର କଲିଜା ଚିରିଖାଏ
ଚାହେଁ ନା ଫେରି ମାଆ—ଯାଏ ସେ କେତେ ଦୂରେ
ମାଆ ବନ୍ଧନେ ସିନା ଭବିଷ୍ୟ ଝଡ଼ି ମରେ !

ବିଜୟା ଆସିଥିଲା—ତାର ଅର୍ଚ୍ଚନା ପାଇଁ
ମାଆ ପୂଜିଚ ତାକୁ ଛୁଆର ମୁଣ୍ଡ ଦେଇ
ଘରର ସବୁ ଜଣେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ହାତ ବୁଲେ
କାହିଁ ପୂଜିବ ମାଆ ଆନନ୍ଦେ ଦେବତାରେ ?

ଭୋକରେ ମାଆ-ଆଜ ଭୁଲିଲା ମାତୃସ୍ନେହ
ଶିଶୁକୁ ଛାଡ଼ି ଏକା ଢ଼ାଳିଲା ନାହିଁ ଲୁହ
ଭୋକରେ ବାଘୁଣୀ ସେ ତା' ପଥେ ଚାଲିଗଲା
ଏକାକୀ ମରିବ ସେ, ଏକାକୀ ଆସିଥିଲା !

ମାଆ ଭୁଲିଚି ଶିଶୁ , ଶିଶୁ ମରୁଚି ଏକା
ମାଆ ଆହାର ଖୋଜେ, ଅନ୍ତରେ ନାହିଁ ଶଙ୍କା
ମାଆ ପୁଅର ମଧ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଯୋଡ଼ିଚି ଯେ
ଶିଶୁ ତଣ୍ଟି ଚିପିବ ସେ ଆସେ ତାର ଶେଷେ
ଜଗତ ମାଆ ଆସେ ଖାଲି ପସରା ଧରି
କେତେ ସେ ପୂଜା ପାଏ ଶବର ସ୍ତୂପ ଚଢ଼ି
ତମର ମାଆ ଶିଶୁ ଭୁଲିଚି ସେଥିପାଇଁ
ଶିଶୁକୁ ଛାଡ଼ିଗଲେ ଚିନ୍ତା ତାହାର ନାହିଁ ।

ସେ ପାଇଁ ମାଆ ଖାଏ ଶିଶୁର ମାଂସ ଚିରି
ଶିଶୁର ତଣ୍ଟି ଚିପି ଗନ୍ଧେ ସେ ଉଠେ ଫୁଲି
ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ମୃତ୍ୟୁ ବେଳେ ଶିଶୁଟା ପାଖେ ଅଛି
ତାକୁ ମାରିଲେ ପରା ପାଇବ ମାଂସ କଞ୍ଚି !

ନାହିଁ ବିକାର ଘୃଣା ନାହିଁରେ ମନୁଷ୍ୟତା
ଭୋକ ଜାଳିଚି ସବୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, ଉଦାରତା
ସେ ପାଇଁ ନର ମାଂସ ନରର ଖାଦ୍ୟ ଆଜ
ମଣିଷ ବଞ୍ଚୁଚି ଯେ ସ୍ନେହର ହନ୍ତା ସାଜ !

ଭୋକ ଆସିଚି ଦେଶେ ଦେଶେ ଭୁଲିଚି ପ୍ରେମ
ମଣିଷ ମାଂସ ପାଇଁ ଲୋଲୁପ ବ୍ୟାଘ୍ର ସମ
ଭୋକ ନଥାନ୍ତା ଯଦି ମୋ ପେଟ ପୂରୁଥାନ୍ତା
ମୋର ଶାସନ ଯଦି ମୋ' ହାତେ ଚଳୁଥାନ୍ତା,—
ଗଙ୍ଗାର ମାଟିପରେ ଯେ ଧାନ ଢେଉ ଖେଳେ
ସେ ଧାନ— ସେଇ ସୁନା— ପଡ଼ନ୍ତା ମୋ ହାତରେ,
ପା'ନ୍ତି ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ, ରହିବା ପାଇଁ ଘର
ମୋ ପିଲା ଇସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ନ୍ତା ବଡ଼ ପାଠ
ମୁଁ କଣ ମାରିଥାନ୍ତି ମୋ ଭାଇ ପୋଡ଼ଶୀକୁ
ମାଆ କି ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ଫାଡ଼ନ୍ତା ପୁଅ ବୁକୁ ?
କି ଚିନ୍ତା ଥାଆନ୍ତା ରେ— ? ସ୍ୱାଧୀନ ପକ୍ଷୀ ପରି
ଉଡ଼ନ୍ତି ଦେଶେ ଦେଶେ ଉଚ୍ଚ ସଙ୍ଗୀତ ଭରି ।

୨୯-୧୦-୪୩

*

୩

କାଲି ଯିଏ ଗଢ଼ିଥାନ୍ତା ଦେଶ ସେ ଶିଶୁକୁ ବିଲୁଆ ଖାଉଚି
କାଲି ଯିଏ ଫୁଟିଥାନ୍ତା ଫୁଲ ମରଣ ତା ଜୀବନ ନେଉଚି

ମାଆ କୋଳେ ବଢ଼ୁଥିଲା ଶିଶୁ, ଦୋଳପରେ ଦେଶ ଭବିଷ୍ୟତ
ସେ ଶିଶୁକୁ ରାଜପଥେ ଥୋଇ ମାଆ କେଣେ ଚାଲି ଯାଇଚିତ ।

ଆଜି ସେ ଜାଣେ ନା କିଛି କାଲି ସିଏ ହୋଇଥାନ୍ତା ବଡ଼
ଦେଶପାଇଁ ଦେଇଥାନ୍ତା ମଥା, ତୋଳିଥାନ୍ତା କୋଣାର୍କ ଦେଉଳ
ମାଆ ସିନା ଗଢ଼ନ୍ତା ଭବିଷ୍ୟ, ଭୋକେ ମାଆ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଚି
ସେଥିଲାଗି ଶିଶୁ ରାଜଦାଣ୍ଡେ ଶୃଗାଳର ଆହାର ହୋଇଚି ।

ଯେଉଁ ମାଂସ ରକ୍ତ ବଳ ପାଇ ଉଠିଥାନ୍ତା ଜାତିର ମଣ୍ଡପ
ହିମାଳୟେ ଉଡ଼ାନ୍ତା ପତାକା ଯେଉଁ ଜାତି ଶରୀରର ଧୂପ
ସେଇ ରକ୍ତ ସେଇ ମାଂସ ଖାଏ ପଥଧାରେ ଶୃଗାଳ ଶକୁନ
ସେ ଜାତିର ପ୍ରାଣ ପୋଡିଦିଏ ପ୍ରଳୟର ହୁତାଶ ଅଶନ ।

ଏଇଜାତି ଦେଇଚି କେବଳ ଜଗତର ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ପାଇଁ
ବିଶ୍ୱପାଇଁ ଗଢ଼ିଚି ସଭ୍ୟତା ଶରୀରର ଲହୁ ଚମ ଦେଇ
ଏ ଜାତି ଗାଇଚି ଗୀତ ସୁମହାନ୍ ହିମାଦ୍ରି ଶିଖରେ
ଶୁଣିଚି ଶ୍ରବଣ ପାତି ଏ ଜଗତ ଧନ୍ୟ ହୋଇଚରେ
ଚିରଦିନ ଦେଇଚି ସେ ଖାଲି—ଦେଇ ଖାଲି ହୋଇଚି ସେ ବଡ଼
ପ୍ରତିଦାନ ଖୋଜି ନାହିଁ କେବେ-ପର ଲାଗି ବୁଲେ ଆଜି ଧଡ଼—!!

ତା' ଦୁଆରେ ମରଣ ଅତିଥି, ସେଥିଲାଗି ଛିଣିର ଦେଉଚି
ଦେଶ ଯାଏ, ସମାଜ ଯାଉଚି—ତଥାପି ସେକଥା ନକହୁଚି !
ନୁହେଁ ତ ଏ ପବିତ୍ର ଆହୁତି, ଆହୁତିର ସିନା ଅପମାନ
ବଦାନ୍ୟତା ଭୁଲିଯା ଭାରତ ଧ୍ୱଂସ ପାଇଁ ଦେବାକୁ ତୁ ଦାନ !!
ତୋର ଗଢ଼ା ଇତିହାସ ଅଛି, ଅଛି ତୋର ଭୁବନ-ଈଶ୍ୱର
ତୁଇ ଆଜି ମୃତ୍ୟୁ ହାତେ ଯିବୁ, ନୁହେଁ ଦାନ, ଖାଲି ସେ ସଂହାର ।

ତୋର ହାତେ ଗଢ଼ିବୁ ଜଗତ—ଗଢ଼ିବାର ଦେଖିବୁ ସପନ
ଭାଙ୍ଗିବାର ସଭ୍ୟତା ବଞ୍ଚାଇ ତୋ ଆଲୋକ କରନା ମଳିନ
ଯେ ଦେଶରେ ଉଦାର ହିମାଦ୍ରି, ଯେ ଦେଶରେ ଗଙ୍ଗା ବହିଯାଏ
ସେ ଦେଶରେ ଭାଙ୍ଗିବା ପ୍ରଳାପ ଯୁଗେ ଯୁଗେ କରିପାରେ କିଏ ?

ପୃଥ୍ୱୀର ସଉଧ ଗଢ଼ିବୁ, ବିତରିବୁ ଜାତିର ପ୍ରକାଶ
ମିଳିତାର ମଧୁର ମନ୍ତ୍ରରେ ଭରାଇବୁ ଅବନୀ ଆକାଶ

ସଭ୍ୟତାକୁ ଦେବୁ ତୋରଦାନ—ଇତିହାସ ଲାଗି ଦେବୁ ବେକ
ଗଢ଼ିବାର ଯୁଗ ପାଇଁ ବୀର, ସାଜବୁ ତୁ ଅଜେୟ ସୈନିକ !
ମରଣକୁ ପଠାଇବୁ ବୁକୁ ପୋକକାଠପର ଯିବୁ ମର
ଅପମାନ କରନା ମୁକ୍ତି—ଭାଙ୍ଗିବାରେ ନାହିଁ ବାହାଦୁରି ।

ଦେଶେ ଆଜି ଯେ ଆତଙ୍କ ଆସେ—ଘୃଣା କର—କର ନାହିଁ କ୍ଷମା
କ୍ରୂର ବ୍ୟାଘ୍ର ପରି ହତ୍ୟା କର—ଛୁଟିଯିବ ଅନ୍ଧକାର ଅମା
ଏ ଧ୍ୱଂସର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଶେଷରେ ଆସିବ ଯେ ଆଲୋକ ମହାନ୍
ସେ ଆଲୋକେ ଗଢ଼ିବୁ ଜଗତ-ସେଥିଲାଗି ଦେବୁ ତୋର ଦାନ ।

୨୯-୧୦-୪୩

*

ଯୁଗସୃଷ୍ଟି

ଯୁଗସୃଷ୍ଟି

୧

କବି ଆଜ ଚିତ୍କାର କରୁଛି—
"ଗରିବର ପ୍ରତିନିଧି ରୂପେ ଜଗତେ ମୁଁ ଲେଖନୀ ଧରୁଛି ।
ଯେ ସଂସାରେ ମରୁଛି ମଣିଷ ଦିନରାତି ମଶାପୋକ ପରି
ସେ ସଂସାର ଭାଙ୍ଗିବି ମୁଁ ହାତେ—କବି ମୁହିଁ ଆସିଛି ବାହାରି

ଏ ସଂସାର ସ୍ନେହର ଛଳନା
ଅଧିକାର,ସ୍ୱାର୍ଥ ଲାଭ ପାଇଁ ଏ ସଂସାର ପ୍ରେମ—ବିଡ଼ମ୍ବନା,
ଆଜ ଏ ସଂସାର ଛୁଡ଼ି ଆସିଛି ବାହାରି
ମୋ ହାତରେ ନିଆଁ-ହୁଳା ନୂତନ ଯୁଗର—
ପୁରୁଣାକୁ ଦେବି ଭସ୍ମ କରି ।

କବି ଲାଗି ନୁହେଁ ଏ ସଂସାର,
ମୁକ୍ତ ପକ୍ଷୀ ଲାଗି ଏ ଯେ ବଦ୍ଧ କାରାଗାର !
"ମୁକ୍ତ ମନେ ବଞ୍ଚିରହିବାକୁ ଗରିବକୁ ହୋଇଅଛି ମନା
'ମୋର'ବୋଲି ଭଲ ପାଇବାକୁ ଯେ ଦେଶରେ ଅଛି କଟକଣା—
ଏ ଦେଶର ବଣ ପରବତ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ନା ପଇସା
ଶିଶୁ ମୁଖେ ଆହାର ଦେବାକୁ ବାପ ଖୋଜି ପାଏ ନା ଭରସା;

ସେ ଦେଶରେ କି କରିବ କବି ?
ଉପାସର ହୁତାଶନ ଘରେ କେ ଦେଖିବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଛବି ?
'ସକାଳୁ ଯେ କାମ କରେ—ସଞ୍ଜେ ଫେରିଆସେ,
କେବେ ଅଧଖିଆ କେବେ ବୁଲେ ଉପବାସେ,
ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆସେ,-ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଡ଼ିଯାଏ,ଆନନ୍ଦ ସେ ପାଏ ତା'ସକାଶେ?

ପକ୍ଷୀ ଗାଏ,ଝରଣାଟି ଯାଏ କେତେ ଶୋଭା ନାଚେ ନିତି ନିତି,
ଦିନରାତି ଖେଳରେ କାହାର ଆଖିଲୁହେ ଭୁଇଁ ଯାଏ ତିନ୍ତି;

କି ଜାଣେ ସେ କଳାର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ?
ଭେକ ଯେବେ ବିଦାରେ ତା ସ୍ମୃତି-ଦୁଃଖ ଯେବେ ବୁକୁ ଦିଏ ଭରି
ଦିନ ଯାଏ, ଦିନ ଆସେ ଋତୁ ପରେ ଋତୁ ଚାଲିଯାଏ
ଶୀତ ପରେ ଫଗୁଣ ପରଶେ କୋଇଲି ତା ବାରତା ଶୁଣାଏ

କି ଜାଣେ ମୋ ଗରିବ ଭାଇଟି ?
କି ନୂପତ ପାଇବ ସେଥିରୁ ପେଟ ଯାର ଜୀବନ ପାଇଟି ?

"ନଦୀ ଗର୍ଜେ ନଦୀ ଗୀତ ଗାଏ,
ନଦୀ ତା'ର କୁଡ଼ଆଟି ଭାଙ୍ଗି ପରିବାର ଅଥଳ ଭସାଏ ।
ମୁଁ ଲେଖୁଚି କଳାର ନିବନ୍ଧ, ମୁଁ ଗାଉଚି ଶାଶ୍ୱତର ଗୀତ·
ନିତି ନିତି ମରେ ନର-ପଶୁ-ଗାଇବ ସେ ମୋ ଗୀତ ସହିତ ।

ଭୋକିଲା ଭାଲୁକୁ ଆଣି ନଚାଇବ ଜଗତ-ବଜାରେ
କବି ହେବ-ଗଉରବ ନେବ-କବିତାର ଗରିମା ପ୍ରଚୁରେ ।
ଏ ଦେଶରେ ମୋ ପ୍ରେମଗୀତର ନାହିଁ ରସ-ନାହିଁ ପରିଚୟ
ଅସନ୍ତୋଷ ଉପାସ ହାଟରେ ଖାଲି ତା'ର ହେବ ଅପଚୟ !

"ସେଥିଲାଗି ଗରିବର କବି ମୁଁ ସାଜିଚି
ତା'ର ଲାଗି ଦୁନିଆ ଗଢ଼ିବି-ଆଗାମୀର ମଶାଲ ଧରିଚି ।
ତା' ଜୀବନ ପଥର ଶେଷରେ ଫୁଟାଇବି ସରସତା ଫୁଲ
ସାର୍ଥକତା ଲଭିବି ମୁଁ କବି— କବିତାର ପାଇବି ମୁଁ ମୂଲ ।
ଶୋଷଣର ଦରବାର ପାଖେ ଗରିବର କରିବି ଚିତ୍କାର
କମ୍ପାଇବି ରାଜା ସରକାର—କବି ଆଜି କରିବ ସଂହାର ।
ନୂତନର ଦରବାର ନୂତନ ମୁଁ କରିବି ଘୋଷଣା
ଗରିବର ଯୁଗ ଆରମ୍ଭରେ କବିତା ମୁଁ ଲେଖିବି ଉନ୍ମନ—
ଗରିବର ଦରମରା ପ୍ରାଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତାର ପୁଲକ ଫୁଟାଇ
ମୋ କବିତା ଥରାଇବ ସବୁ—ଛୁଟିବ ସେ ହିମାଳୟ ଡେଇଁ—

ଅନ୍ଧାରର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଫୁଲ
ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହେବରେ ସେ ଦିନ—ବିଶ୍ୱ ଯେବେ ହେବ ସମତୁଲ ।
ଅନ୍ତର ନିଃଶ୍ୱାସ ଦେଇ ଗଢ଼ିବି ମୁଁ ନିଃସ୍ୱର ଧରଣୀ
ଲେଖନୀରେ କରିବି ସମର—ସେଇ ମୋର ଜୀବନ—ସରଣୀ
ସେଥିପାଇଁ ଗଢ଼ିବାର କବି ପିନ୍ଧିଚି ମୁଁ ଭାଙ୍ଗିବାର ଭୂଷା,
ଭାଙ୍ଗିଦେବ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଯୁଗରାତ—ଆଣିବାକୁ ନୂତନର ଊଷା;

କୁହେଳିର ସ୍ତର ଯିବ କଟି
ଯୁଗ ଯୁଗ ସ୍ତର ପାହିଯିବ—କାଳ କାଳ ବେଡ଼ୀ ଯିବ ଫିଟି ।"
ମୁକ୍ତିର ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇ ଦେଶେ ଦେଶେ ମଣିଷ ଆସିଚି
ଦେଶେ ଦେଶେ ଦାସତା-ଜଞ୍ଜିର ଗୋଡ଼ ତାର' ଛିଣ୍ଡାଇପକାଇଚି

ସେଇ ବେଡ଼ୀ ଫିଟାଇବା ପାଇଁ
କବି ଦେବ ଶସ୍ତ୍ରରର ପୂଜା—ଏ ଜଗତେ ଆସିଚି ସେ ଧାଇଁ ।

ମୁକ୍ତି ପାଇଁ କବି ଆଜ ପିନ୍ଧିଅଛି ଶରା
ଯେଦିନ ଆସିବ ମୁକ୍ତି—ସେଇଦିନ ସାର୍ଥକ କବିତା ।

୨୬-୧୦-୪୩

*

୨

କବି ହଣାମରା, ଦୁଇଆ ଭିତରେ,
କପରି ରହିବୁ ବଞ୍ଚି ସ୍ନେହ-ପ୍ରେମ-ଶିଶୁ-ହତ୍ୟା ବେଳେ ?
ପ୍ରେମ ଭୁ କରିବୁ ଆଜ ଲହୁ ପାଇଁ ହୁଏ ଯେ ପାଗଳ ?
କା' ଉପରେ ମେଲିବୁରେ ନାଆ—ରକତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏ ସାଗର

ଏ ସମାଜ,—ଏ ମଣିଷ ଗାଏ ଖାଲି ହତ୍ୟା ବନ୍ଦିକା
ମଣିଷ ପିନ୍ଧୁଚି ଏଥି ଜାତି ନାମେ ହତ୍ୟା-ଦୋଷ ଟୀକା ।

ମଣିଷ ଯେ କାନ୍ଦୁଚି ପଥରେ—
କା'ପାଇଁ ରଚିବୁ କାବ୍ୟ—ଭାଷା କମ୍ପା ଦେବୁ ଲେଖନୀରେ
ସମାଜ ଯାଇଚି ଖାଲି ଆଭିଜାତ୍ୟ ଗର୍ବ କରେ ଆଜି
ଆଭିଜାତ୍ୟ—ରୁଦ୍ରଚକ୍ର ତଳେ ଶାନ୍ତି ମୁକ୍ତି ପଡ଼ୁଅଛି ଭାଜି

ଏ ସମାଜ ନୁହଁଇ କବର
ସୃଜନର ଆଧାର ଏ ନୁହେଁ—ହିଂସାର ଏ ଅଧମ ଶିକାର ।
ମଣିଷ ଖାଉଚି ରକ୍ତ ଗୁଣ୍ଡ ଚରି ଆନ ମଣିଷର
ଦୁନିଆଁ ମଶାଣି ହୋଇଚି—ଶବ ପାଇଁ ଶୁଭୁଚି ଚିତ୍କାର;

ଯେତେ ବେଶୀ ରକ୍ତ ସେ ପିଇବ—
ମଣିଷର ଲହୁ ଶୋଷି ମଶାଟିଙ୍କ ପରି ସେ ବଢ଼ିବ—
ସେଇ ରାଜା ଏ ଜଗତେ—ମଣିଷକୁ ଶାସନ କରିବ ।

ଭଲ ପାଇ—ପର ପାଇଁ କାନ୍ଦି ଶିଖିନାହିଁ ଆଜି ଏ ଜଗତ
କି ଗାଇବୁ, ଦମ୍ଭ କରୁ କବି ? ଏ ସଂସାରରେ ହେବୁ ନିର୍ବାସିତ ।

ଏ ସମାଜ ପୋଡ଼ି ଯେବେ ନୂତନର ହେବ ଏଥି ପୂଜା
ସେତେବେଳେ ଗାଇବୁ ତୁ କବି—ଦୁନିଆରେ ହେବୁ ତେବେ ରାଜା ।

୨୪—୧୦—୪୩

*

୩

କବି, ନିଜେ ଆଜି ଚିତ୍କାର ନ କଲେ
ଚହଲିବେ ନାହିଁରେ କେହି—ମରିଯିବୁ ଦୂରେ ଅନ୍ତରାଳେ ।

ନିଜେ ଲହୁ ଦେଇ ଆଜି ନ ଆଣିଲେ ପ୍ରଳୟ ବତାସ
ମରମରୁ ଶୁଷ୍କ ଅନ୍ତରରେ ନ ଖେଳିଲେ ଜୀବନ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ
ମାଗିବ ନ ପରିଚୟ କେହି, କବି ! ଶେଷେ ମରିବୁ ନିରାଶ ।

ଆଜ ଯା ରକ୍ଷିତ ଖାଲି ଭାଙ୍ଗି ଭାଙ୍ଗି ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଛୁ
କାଲି ସେ ପଡ଼ିବ ଭାଙ୍ଗି—ସଂହାରର ରାକ୍ଷସ ଆସିଚି—
ଏ ଜଗତେ-ଏ ସମାଜେ-ତୋର ଗୀତ, ଆକୁଳ କବିତା
ମରଣରେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ଦୁଆର, କିଏ କବି ଶୁଣିବ ତୋ କଥା ?

ଭାଙ୍ଗିଯିବ, ଲୁଚିଯିବ ଖାଲି
ସୃଜନର କବି ରଚୁ ମୂଳଦୁଆ ଥାପି ଚରାବାଲି ?
ଏଇ ଯେ ଆସୁଚି ଧ୍ୱଂସ—କରାଳର ପ୍ରଳୟ ଗର୍ଜନେ
ଜଣାଅରେ ପ୍ରତିବାଦ ତୋର ମଥା ନତ ନକର ଚରଣେ;
ଏ ଶୋଷଣ-ଏଇ ହତ୍ୟା-ମାନିବାକୁ ନ ହୁଅ ପ୍ରସ୍ତୁତ
ଏ ସମାଜେ ମାନିନେଇ, ଗୀତ ଗାଇ ନପାରିବୁ ମୁକ୍ତ ॥

କବି ଆଜ ଉଠାଅରେ ଅସି
ଏ ସମାଜ ଗଣ୍ଠି କାଟିଦିଅ—ଆସେ ଯିଏ ତୋ ଜଗତ ଗ୍ରାସି ।
ତୋଳ ତୋର ଯୁଦ୍ଧର ନିଶାଣ
ଖାଲି ଯୁଦ୍ଧ ଅର୍ଜୁନ-ସାରଥି—ଯୁଦ୍ଧେ ଲୁଚି ରକ୍ଷିତ ଜୀବନ ॥

\+ + +

ତୋ ପ୍ରେମରେ ବାଧା ଯିଏ ଦିଏ
ଶିଶୁଟି ହସିଲେ ତୋର-ଯିଏ ତା'ର ଲହୁ ଶୋଷି ନିଏ,—
ତୋର ମାଆ ମରୁଚି ଯା' ପାଇଁ
ତୋ ଦେଶେ ଆସେ ନା ସୂର୍ଯ୍ୟ—ଯେଉଁ ମେଘ ରଖିଚି ଘୋଡ଼ାଇ
ପରିଷ୍କାର କର ଶତ ବାଧା—ବିକାଶର ପଥସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ।

\+ + +

ମରଣର ସ୍ତବ ଗାଇ ଗା'ଇ—ଚିର ଏଇ ମରଣ ଦେଖୁଚୁ
କହ କବି, ଲେଖନୀରେ କାହିଁ ସଞ୍ଜୀବନୀ ଭରାଇ ରଖିଚୁ ?
ଆଜ ଏଇ ସମାଜ ନ ଗଲେ
ମୁଲକର ମୂଲିଆ ଗୋଡରୁ ଦାସତ୍ୱର ବେଡ଼ୀ ନଫିଟିଲେ
କବି ନାମ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଯିବ ନୂତନର ରୂପ ନ ଲେଖିଲେ ।

ପ୍ରେମ ନାମେ ପ୍ରେମର ଛଳନା
ମଣିଷର ଦ୍ୱାହି ଦେଇ ପଶୁ ପରି କରିବା ବଞ୍ଚନା
ହେବ ଯଦି ପଥର ପାଥେୟ— କବିତାର ମିଳିବ ପାଉଣା ?

ନୁହେଁ କବି, ବୃଥା ଅପଳାପ
ତୋ କବିତା, ଦୁନିଆଁଟା ଘାରେ ଅଭିଶାପ ।

ନିଜେ ଆଜି ନ କଲେ ବିପ୍ଳବ
ନୂତନର ଅଭିଷେକ ପାଇଁ ନିଜେ ନ କରିଲେ ଯୁଦ୍ଧ;
ଭାଙ୍ଗିଯିବ କବିତା—ସପନ ସରଗର ରୂପ ଅଭିନବ

କବି ଆଜି ନ କଲେ ଉଦ୍ୟମ
ଶୁଣିବନି ପଥର ଜଗତ--ସବୁ କାଳ ନିଷ୍ଠୁର ନିର୍ମମ ।

୨୯-୧୦-୪୩

*

୪

ଜୀବନଯାଉଛି କବି ଲେଖଣୀରେ ବାନ୍ଧ ତୋର ବନ୍ଧ
ଜୀବନର ସ୍ରୋତ ଅଟକାଇ ଗଢ କବି ନୂତନ ଛନ୍ଦ
ମରଣ ଗରଜେ ଦ୍ୱାରେ କବି ଆଜି ଉଠାଅରେ ଖଡ୍‌ଗ
ନୂତନର ଯାତ୍ରା ନିଆଁ ଜାଳି—ଆଣ କବି ଆଲୋକ ଆବେଗ ।

ତେଜ ଆଜି ପ୍ରେମମସୀ କର କବି ବିପ୍ଳବ ଚିତ୍କାର
ବିପ୍ଳବ ଆସିଛି କବି—ହେ ସୈନିକ ! ହୁଅ ତୁ ବାହାର,
ଗଢ଼ିବାପାଇଁ ଭାଙ୍ଗିବୁ—ଏ ଦେଶର ପୁରାତନ ଯେତେ
ପ୍ରଗତି ରୋଧୁଛି ଯିଏ ଦଳି ଦେବୁ ତୋ'ର ରୁଦ୍ର ହାତେ ।

କବି ତୁ ନୋହୁ ରେ କ୍ଷୁଦ୍ର—ତୋ'ଅନ୍ତରେ ରୁଦ୍ରର ପିପାସା
ନିଜର ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇ ନୂତନର କରିବୁ ମୀମାଂସା
ସଭ୍ୟତା ଗଢ଼ିଚୁ ତୁଇ—ଦୁନିଆକୁ ଦେଇଚୁ ମନ୍ତର
ଦୁନିଆ ଯାଇଚି ଭାଙ୍ଗି, କବି ଯେବେ ହୋଇଚୁ ଅନ୍ତର ।

କବିକୁ ଦୁନିଆ ଭୁଲି ଶିଖିଚି ସେ ମଣିଷର ହତ୍ୟା
କବି ନଆସିବ ଯଦି ଧ୍ୱଂସ ହେବ ସମାଜର ସତ୍ତା
କବି ଆବିର୍ଭବ ଆଜି ହସାଇବ—ଆଣିବ ନବୀନ
ପ୍ରଳୟର ବିଷ-ବାତ୍ୟା ଶେଷେ—ଲୁପ୍ତ ହେବ ଜର୍ଜର ପ୍ରାଚୀନ

ସାଧନା କରରେ କବି—ହାତେ ତୋର ଗଢ଼ିବୁ ଏ ଯୁଗ
ମଣିଷ ବିବେକ ଗଢ଼ି—ସମତାର ଭରି ରୂପରାଗ
ସାମ୍ୟ-ମୈତ୍ରୀ-ମୁକ୍ତି ପାଇଁ କବି ଆଜି ସାଜରେ ସୈନି
ଗାଇବୁ—ରକତ ଦେବୁ-ସେଥିଲାଗି ସାଜିବୁ ଭିକ୍ଷୁକ !!

୨୯-୧୦-୪୩

*

୫

କବି ତୁ ଯେ ପ୍ରଳୟର ରାଜା,
ପ୍ରଳୟେ ଗଢ଼ିବୁ ବିଶ୍ୱ—ଉଡାଇବୁ ତୋ ପ୍ରେମର ଧ୍ୱଜା ।

ଏ ଦୁଃଖୀ ଦୁନିଆ ତୋତେ ଚିହ୍ନି ପାରେ ନାହିଁ
ଆନ୍ଧାର ଭିତରେ ଆଖି ଦେଖି ପାରେ ନାହିଁ
ସେ ଲାଗି ସେ ହତାଦର କରେ—
ତୋର ଗୀତ, ତୋର କଥା ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ ।

ମୁକତିର ମନ୍ତ୍ର ଦେଇ ଆସିବୁ ଜଗତେ
ଗୀତରେ ଖେଳୁଚୁ ଖେଳ ପ୍ରଳୟ ସହିତେ,
ପ୍ରଳୟକୁ ଠାରି ଡାକୁ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ବୃଦ୍ଧ ପୁରାତନ
ବୃଥା ଆବର୍ଜନା ଗଲେ ରଚିବାକୁ ଜଗତ ନୂତନ ।

\+ + +

ପ୍ରଳୟର ଦୂତ ଆଜ ସାଜିଚୁ ସେ ପାଇଁ
ଘନ ଅନ୍ଧକାରେ ବିଶ୍ୱ ତୋ' କବିତା ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ ।

ଜାଣେ ନା ସେ—ଧ୍ୱଂସ ତଳେ—ମୁଁ ଜଗୁଛି ମାରଦ ଭବିଷ୍ୟ
ଅପେକ୍ଷା କରିଚି ପାରେ ନିର୍ନିମେଷେ ନିର୍ଯ୍ୟାତିତ ବିଶ୍ୱ;

ସମୁଦ୍ରର ଝଡ଼ ପରେ ଯେ ଶାନ୍ତି ଆସିବ,
ସେଇ ଶାନ୍ତ ଛନ୍ଦ ତଳେ କବି ତୋତେ ଜଗତ ଚିହ୍ନିବ ।
ନୂତନର ମୁକ୍ତିଧାରା କବିକୁ ଯେ କରିଦେବ ବଡ଼
କବିତା ଦେବାର ମନ୍ତ୍ର ମଣିଷକୁ ବିଶ୍ୱ ରଚିବାର ।

ସେ ଦିନ ଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିଳାଷ
ସାର୍ଥକ ତୋ ମୁକ୍ତି ଅଭିଯାନ—ମୁକ୍ତି ଯେବେ ପାଇବ ମଣିଷ ।

+ + +

ସେଦିନ ହସିବୁ କବି—ହୋଇବୁରେ ବଡ଼
ଯେଦିନ ଗାଇବୁ ଗୀତ ଭୁବନ ସାଗର

ସେ ଦିନ କରିବୁ ପ୍ରେମ—ପ୍ରାଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି
ସେଦିନ ହସିବ ବିଶ୍ୱ ତୋର କାବ୍ୟ ଧରି ।

କବି, ଲକ୍ଷ୍ୟ ତୋର ମହତ ମହାନ୍
ପୃଥିବୀଠୁଁ ବୃହତ୍ତର—ଆକାଶଠୁଁ ବଳି ଗରୀୟାନ୍ ।

ପ୍ରଳୟ ଲଭିବ ଶାନ୍ତି—ତୋ ଗୀତର ଫଳିତ ଆଲୋକ
ଧ୍ୱଂସ-କ୍ଲାନ୍ତ ଧରଣୀର ସେଇ ହେବ ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ ।
ଦୁନିଆ କରିବୁ ବଡ଼ ତୋ' କବିତା ପରି
ମଣିଷ ଗାଇବ ଗୀତ ତୋର ଗୀତ ଭଳି

ଇତିହାସ ଗଢିବାକୁ ଶିଖାଇବୁ ତୁଇ ଏ ସମାଜେ
ମଣିଷ ଶିଖିବ ପ୍ରେମ—ଭଲପାଇ ଏ ସୁନ୍ଦର ରାଜ୍ୟ ।
କଳ୍ପନାରେ ରୂପ ଦେଇ ଏ ଜଗତ ଗଢ଼ିପିବୁ କବି
ଶିଖାଇବୁ ନୂତନର ଲାଗି ମଣିଷକୁ ପାରିବାକୁ ଭାବି

ସେଇଦିନ ଚହ୍ଲିବ ଜଗତ
ନୂତନର ନେତା ହେବୁ—ନୂତନର ଯୁଗ ଶୁଭେଚ୍ଛିତ ।

୩୦-୧୦-୪୩

*

୭

ଦେଶଟା ଗରିବ ବୋଲି ଯଦି ନଗାଇବୁ ଗୀତ
କେହି ନଶୁଣିବେ ବୋଲି କବି ଯଦି ହେବୁ ରେ ବିରତ

କବିତାର ହେବ ଅପମାନ,
କବିତା ଶଢ଼ିଚି ଖାଲି, କବି-ପ୍ରାଣ ଚିର ବର୍ଦ୍ଧମାନ ।

କବି ପ୍ରାଣେ ନାହିଁ ପରାଜୟ
ଅଜେୟ ଅପରାଜିତ ଏ ଜଗତେ କରିବ ଅଥୟ ।

ତାର ହାତେ, ତାର ଗାନେ ଗଢ଼ିବ ସେ ଦୁନିଆର ପଥ
ତା'ର ଛନ୍ଦେ ଟାଣିବ ସେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଜଗତର ରଥ ।

ଆଜି ଯେ ଦଳିତ ମରେ ଅପମାନ-ମଳିନ ଦେଶରେ
କବି ତାକୁ ଦେବ ଭାଷା—ମରୁପଥ ଗୃଳନା ଶେଷରେ

କବି ଖାଲି ସୃଜନଶିଳ୍ପୀ
'ଭାଙ୍ଗିବ',—'ପରାସ୍ତ ହେବ'—ଅଭିଧାନେ ନାହିଁ ତାର ଲିପି-

ଅବିରତ ଉଦ୍ୟମରେ ଦୁନିଆକୁ ନେବ ତାରି ଗାନେ
ଆଦର୍ଶର କଳ୍ପନାର ସ୍ରଷ୍ଟା ସେ ଯେ ଜଗତ ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ,

ନାହିଁ ସୁପ୍ତି ନାହିଁରେ ବିଶ୍ରାମ,
ଗରିବ ଗରିବ ଅଛି—ନାହିଁ କବି ଜୀବନେ ବିରାମ ?

ଲୋକର ଏ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ଦେଖି
ଖାଲି କାନ୍ଦ—ଜଗତ କନ୍ଦାଇ—ଦୁଃଖେ କବି ମୁଦନାହିଁ ଆଖି !

ପ୍ରିୟ ବିଶ୍ୱ ପ୍ରିୟତର କର
କବି, ଗାନେ ଫୁଟାଇବୁ ଫୁଲ—ଏ ଜଗତ ଲାଗି ଯିବୁ ମରି ।

ଦେଶ ନାହିଁ—ଭବିଷ୍ୟ ମରୁଚି—ଜାତି ମରେ ଆହାର ନପାଇ
ଏ ବିଶ୍ୱର ଶୁଷ୍କ ଶରୀରରେ ହତାଶର ଖାଲି 'ନାହିଁ' 'ନାହିଁ'—
ଗରିବ ଚିତ୍କାର ସାଥେ ଚିତ୍କାର ମିଳାଇ
କବି ଆଜ ଅପସରିଯିବୁ—ଫେରିଯିବୁ କହି 'ନାହିଁ' 'ନାହିଁ' ?

ଥରେ କବି କରିବ ସନ୍ଧାନ ?
ପେଷିତ କଙ୍କାଳ ତଳେ ପ୍ରତିହିଂସା କରୁଚି ଗର୍ଜନ ।
ଲୋକ ଦୁଃଖେ ପଥଧାରେ ଯେ ମଣିଷ ମରେ ହାହାକାରେ
ଜଗତ ବିରୁଦ୍ଧେ ତାର ତପ୍ତ ଆତ୍ମା ବିଦ୍ରୋହ ପ୍ରବୃତ୍ତିରେ;
ଏ ସମାଜେ ଅହରହ ପଡ଼େ ତା'ର ତପ୍ତ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ
ବଡ଼ କ୍ଷୀଣ,ପୋଡ଼ି ପାରେ ନାହିଁ—ଧନୀକର ଏଇ ଇତିହାସ ।

କବି ! ସେ ଅଗ୍ନିକୁ ଖୋଳିବୁ ତୁ କେବେ,
ଯେ ଅଗ୍ନି ଅନ୍ତରେ ଜଳେ, ଜାତି ମରେ ଉପାସରେ ଯେବେ ?
ବସୁଧାରେ ଭରା ଖାଦ୍ୟ—ଧନ ଲାଗି ହୁଏ କେତେ ପାପ
ମରେ ଯେ ଖାଦ୍ୟ ନ ପାଇ, ଏ ଜଗତେ ଦିଏ ଅଭିଶାପ—

ନିଆଁ ହୋଇ ଜଳିବ ସେ ଯେବେ
ଯିବ ଜଳି ପ୍ରଗତିର କଣ୍ଟା ନ୍ୟସ୍ତ ସ୍ୱାର୍ଥ ଧ୍ୱସ୍ତ ହେବ ତେବେ ।

ସକଳ ଆଲୁଅ ସାଥେ ସେଇ ନିଆଁ ମିଳାଇଲେ ଥରେ
କବି ପୋଡ଼ି ପାରିବୁ ଜଗତ,ଅଳିକ ସେ ନିଷ୍ଠୁର ନିଆଁରେ ।

ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଭୋକା ପିଣ୍ଡୁ ଯେ ନିଆଁ ଉଠିଛି—
ଦୁନିଆ ପୋଡ଼ାଇ ଶେଷେ ନୂତନର ଶାସନ ଗଢ଼ିଛି

ହତାଶକୁ ଦେଇଛି ସେ ଆଶା
ନୂତନର ରଚନା ସକାଶେ ସେ ଦେଇଛି ବିଶ୍ୱେ ପରିଭାଷା—

ସେଇ ତୋର ବିପ୍ଳବ-ସାଧନ
ଗରିବର ଉଦର ଅଗ୍ନିରେ ବିଦ୍ରୋହର ଜନ୍ମିଛି ଜୀବନ ।

ସେଇ ଅଗ୍ନି ଗାନେ ଗାନେ ପଥ ପରେ ଥୋଇ
ଜ୍ୱାଳ କବି ! ମଣିଷ ସକାଶେ—ତୋ ସପନ ସଫଳତା ପାଇଁ ।
ମରଣର ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଫାଟକେ ଯାଉଚନ୍ତି ଯେତେକ ମଣିଷ
ଫେରିଆ ସକଳେ ଆଜ, ଗଢ଼ିବାକୁ ଅଭିନବ ବିଶ୍ୱ ।

\+ + +

ମଣିଷକୁ ନିତି ଯିଏ ଉପାସେ ମାରିଛି
ବାଦଶର ଗରଜ ଯେ ତା' ତଣ୍ଟି ଚିପିଛି

ତାର ସୌଧ ପଡ଼ିବ ଭୁଷୁଡ଼ି—ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଅଗ୍ନି ଜଳାଇଲେ
ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ଚିହ୍ନିବ ନବୀନ ସେ ଆଲୋକ ମୁକ୍ତିରେ

ସେଇ 'ମୁକ୍ତି' ଶେଷ ଅଭିଯାନ
ବିଶ୍ରାମ ନାହିଁ ରେ କବି, ଉଠ ଆଜ ଦେବାକୁ ଜୀବନ
ଗରିବଠୁଁ ନିଆଁ ଆଣି ଗରିବକୁ ଦେଖାଅରେ ପଥ
ଭୋକ, ଦୁଃଖ ଲଭିଯିବ—ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ତୋର ବ୍ରତ

୩୦-୧୦-୪୩

❋

୭

"ଆଜି ଯିନା ସବୁ ଗୀତ ହଜଯାଏ ବୋଲି
ଜଗତରେ ବୋଲଏ ମୁଁ କବି,
ଅଜ୍ଞାତରେ ଏ ଜଗତ ବୁଡ଼ରହେ ବୋଲି
ଆଙ୍କୁଚି ମୁଁ ଆଗାମୀର ଛବି।

ଅନ୍ଧକାରେ ଅନ୍ତରାଳେ ଜଗତ ସଙ୍କୁଚି
କବି ଗାଏ ଆଲୋକର ଗୀତ
ଝଟିକାର ହାହାକାରେ ହଜଯାଏ ପଥ
ଯାହା ସ୍ତବ୍ଧ—କାନ୍ଦୁଚି ଜଗତ।

ମୋର ଗାନ—ମୋର ଦାନ—ଯେତେ ମୋ କବିତା
ମୂକ ମୈନା ଆସିବରେ ଶୁଣି
ମୂକ ପ୍ରାଣେ ଭରିବାକୁ ମୁଖର ମନ୍ତ୍ର
କବି ଆଜି ହୋଇଚି ଅଗ୍ରଣୀ"

ଜୀବନରେ—ଜାଗରଣେ—ଆତଙ୍କ ଘାରିଚି
ନିର୍ଯ୍ୟାତିତ ଯେ କରେ ଚିତ୍କାର
ଖାଦ୍ୟ ନାହିଁ—ଜିଜ୍ଞାସାର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପଡ଼ିଚି
ସାଜେ କବି ପ୍ରତିନିଧି ତାର।

ମରିଯାଏ ଏ ମଣିଷ ଅନ୍ଧାର ଗୁମ୍ଫାରେ
ମିଳେ ନାହିଁ ଅନ୍ନମୁଠା ବୋଲି
ସର୍ବହରା ଲାଗି କବି ସାଜିଚି ଭିକାରୀ
ବିଶ୍ୱଦ୍ୱାରେ ମାଗେ ବୁଲି ବୁଲି।

ଅନାହାରେ—ଅର୍ଦ୍ଧାହାରେ ମଣିଷ ମଲେ
କବି ଲେଖେ ଶୋକର କବିତା
ପ୍ରାଣ ନାହିଁ—ଦେବ ପ୍ରାଣ ଏ କବି ଧାଇଁଚି
କବନ୍ଧରେ ଲଗାଇବ ମଥା।

ଗତି ନାହିଁ, ଛନ୍ଦ ନାହିଁ, ସ୍ପନ୍ଦନ ବିହୀନ
ଗତିପଥ-ବିଚ୍ୟୁତ ଧରଣୀ
ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ପଥଚ୍ୟୁତ ଲାଗି କବି ଗାଏ
ଗାନେ ତାର ଦେଖାଏ ସରଣୀ ।

ନାହିଁ ଆଶା ଅଭିଳାଷ—ଖାଲି ମହାକ୍ଷୁଧା
ବୁଭୁକ୍ଷାର ଶାନ୍ତି ପାଇଁ ଆଜି
ବିଶ୍ୱ କାନ୍ଦେ—କବି ଭୁଲେ ପ୍ରେମର କବିତା
ବିଶ୍ୱ ଲାଗି ଯାଏ ଅନ୍ନ ଖୋଜି ।

\+ \+ \+

କବିର ମଙ୍ଗଳ ଶଙ୍ଖ ଆବାହନ ପଛେ
ଆସିବ ସେ ନୂତନ କଳ୍ପନା
କ୍ରନ୍ଦନରତ ଜଗତ ହସିବ—ଉଠିବ
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କବିର ସାଧନା ।

ଯୁଗାନ୍ତର ଶୁଭ୍ରାଲୋକେ ପୃଥିବୀ ଭାସିବ
ଏ ମଣିଷ ରଚିବ କବିତା
ଏ ଜଗତେ ଭରିଯିବ କବିର ସମୃଦ୍ଧି
ସବୁପ୍ରାଣେ କହିବ ସେ କଥା ।

ବିଶ୍ୱମୟ ସୃଜନର କବିତା ମନ୍ତ୍ରରେ
ଭବିଷ୍ୟତ ହେବ ମୁଖରିତ
ଏ ଯୁଗର କବି ମୁହିଁ ନେବି ପରାଜୟ
ମିଶିଯିବ ସେ ଯୁଗ ସହିତ ।

୩୧-୧୦-୪୩

*

୮

ସାମ୍ୟ ଦେଖିବ—　　　　ମୈତ୍ରୀ ଦେଖିବ
ଭିକ୍ଷୁକ ବେଶେ ବୁଲେ
ମରଣ ଦ୍ୱାରେ　　　　ଜୀବନ ଭରି
ନାଚିବ ଆନନ୍ଦରେ
ଯିବରେ ମୋର ଜୀବନ-ଘୁଙ୍ଗୁର

ମୁକ୍ତ ଜୀବନ—　　　　ସ୍ୱସ୍ତି ଲଭିବ—
ପୋଛିବ ଶ୍ରମ ଝାଳ
ଜଗତ ଯେବେ　　　　ସକଳ ଜନ
ସାଜିବ କବି ପରି
ସ୍ୱପ୍ନ ରଚିବ　　　　ରଙ୍ଗ ମହଲ—
କବିତା ଭୁଲି ଧରି
କେତେ ଅଜନ୍ତା ତାଜ ସେ ଯିବ ଗଢ଼ି

ଜାତି-ଯମୁନା　　　　ବ୍ୟାକୁଳ ସୁଅ
ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଯିବ ଗଳି ।
ଯା'ପାଇଁ ଦିଏ　　　　କବିତା ମୋର
ଯା'ପାଇଁ ଦେବି ରକ୍ତ
ଯା'ଲାଗି ପ୍ରାଣ　　　　ମୂଲ୍ୟବିହୀନ—
ସାଜଚ ଯାର ଭକ୍ତ
ତା' ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପ ଦେଖି ମୁଁ ଯିବି ମରି

ଅଭୀଷ୍ଟ ମୋର　　　　ସିଦ୍ଧ ହେବ ରେ,
ହେବି ମୁଁ ପୂର୍ଣ୍ଣଶିଖା ।

ଯାହାର ଲାଗି ପାଗଳ ପଣ
ବୁଲୁଛି ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ
ସେ ଜନ ସିଏ ପାଗଳ ହେବ

ନୂତନ ପ୍ରଳାପରେ
ସାଜିବ ଆଜ ପାଗଳ କାହା ପାଖେ ?
ପାଗଳ ଗୀତ ଗାଇବ କାହିଁ
ଆଲୁଳାୟିତ ବେଶେ ?

ତପସ୍ୟା ମମ— ପ୍ରାର୍ଥନା ମମ—
ଯା' ଲାଗି ନିବେଦନ
ସପନ ରଙ୍ଗେ ସଜାଇ ଦେବ

ତା' ରୂପ ଅନୁପମ
ରୂପର ବନ୍ୟା ସୁଅରେ ଯିବ ଭାସି
ନୂତନ ଧାତ୍ରୀ ଉଠିବ ଗୀତ
ମୋ' ଶେଷ ଗାନେ ମିଶି ।

ଜଗତେ ଯାହା ଆପଣା ମୋର—
ଜୀବନେ ସିଏ ଭଲ
ତା' ଲାଗି ଯଦି ଜୀବନ ଯାଏ—

ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜନମ ମୋର
ଗଢ଼ିବ ଖାଲି—ଗଢ଼ି ମୁଁ ଯିବ ମରି
ପ୍ରତିମା ତଳେ ଲୋଟିବ ଶେଷେ
ଶେଷ ଆଘାତ କରି ।

ଶେଷର ହସ ହସିବ ଯେବେ
ମୂର୍ତ୍ତି ଉଠିବ ହସି
'ଶେଷରେ ଗାନ ଗାଇବ ଯେବେ
ଯୁଗ ଆସିବ ଭସି
ଶେଷ ନିଶ୍ୱାସ ଅର୍ଘ ଦେବ ତା' ପଦେ
ନୂତନ ପାଇଁ ମରିବ ଧନେ
ଉଲ୍ଲାସ ଗଦଗଦେ ।

ପୁରୁଣା ନୂଆ . ସଂଘର୍ଷ ଯେବେ
ହେବରେ ଶକ୍ତିତମ
ଗାଇବ ଗୀତ— ଝୁଲିବ ଖଡ୍ଗ—
ଗର୍ଜିବ ଶତ ଧାମ
ନୂତନ ଭାଲେ ବିଜୟ ଟୀକା ଦେଇ
ନୂତନ ପାଇଁ ରକତ ଦେବି
ଅମର ହେବା ପାଇଁ ।

ବିଦାୟ ଆଜି ଆଗମନର
ଗହନ ସନ୍ଧି ବେଳେ
ଆଗାମୀ ଶଙ୍ଖ ବାଇବ କବି
ପୁଷ୍ପିତ ରଥ ପରେ
ନୂତନ ରଥେ ସାରଥି ସାଜିବରେ
ଦୁର୍ଗମ ପଥେ ଯିବି ମୁଁ ଅନ୍ଧ
ଅଟଳ ଆତ୍ମ ବଳେ ।

ପୁରୁଣା-ସାଥୀ କାନ୍ଦିବ କେତେ
ପୁରୁଣା ଗଳ୍ପବେଳେ
ଭ୍ରମର ଗୁଣେ ଦେବାକୁ ବନ୍ଧୁ
ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବି ତାରେ

ପୁରାଣ ଯୁଗ ନାଶିବ ସବୁ ଭୁଲ

ପୁରୁଣା ସାଥେ   ଠେଲିବ ତାକୁ
ନର୍ମ୍ମ-ଘାତ କରି ।

ନୂତନ ସାଥେ   ବାନ୍ଧିବ ଯିଏ
ନୂତନ ସବୁ ନେବ
ପୁରୁଣା ଆଜି   ଦରବ ଯେତେ
ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେବ
କାମ କରିବ—ଦେଶେ ହୋଇବ ରାଜା
ନିଃସ୍ୱ ନିର୍ଦ୍ଧନ   ନ ଥିବେ କେହି—
ନ ଥିବେ ରାଜା ପ୍ରଜା ।

ବସୁଧା ସାରା   କରିବ ରାଜା
ନୂତନ ମନ୍ତ୍ର ଗାନେ
ଶତ୍ରୁର ରକ୍ତେ   ଦେବି ମୁଁ ପୂଜା
ସାମ୍ୟର ଆବାହନେ
ଜଗତ ହସେ ମିଶିବ ମୋର ହସ
ଗାଇବ ଉଚ୍ଚେ—   'ଜୀବନ ତୁଚ୍ଛ—
ବଡ଼ ସେ ଇତିହାସ' ।

ସମାନ ଯେବେ   ହେବରେ ବିଶ୍ୱ
କେ ସାନ କିଏ ବଡ଼
ମରି ମୁଁ ଗଲେ   ଲଭିବ କରେ
ଜୀବନ-ସ୍ମୃତି ମୋର ?
ମରିଚ ବନେ, ମରୁଚି; ସେ ମରିବ
ସବୁରି ଲହୁ   ଆହୁତି ମିଶି
ଆସିବ ଅଭିନବ ।

୧-୧୧-୪୩

*

୯

ପୁରୁଣା ସ୍ୱର୍ଗ ଗଢ଼ିବ ନୂଆ କବି ମୁଁ ଗାଇଯାଏ
ନୂତନ ଲାଗି ସେ କୂଳ ଯିବା— ନାଆ ମୁଁ ଆଜ ବାହେ

ଏ କୂଳ ନଷ୍ଟ ଆକୁଳେ କାନ୍ଦେ କରାଳ ଢେଉ ଘାତେ
ବ୍ୟାକୁଳ ବିଶ୍ୱ ହରାଏ ରାହା ଝଟିକା କୁଳ ପଥେ ।

କବି ମୁଁ ଆଜ ଆଗରେ ଯିବ କଟାଇ କୁହେଳିକା
ସେ କୂଳେ ଯାଇ ଦେବତା ଆଗେ ମାଗିବ ମୋର ଭିକ୍ଷା ।

ମାଗିବ ମୁକ୍ତି— ଏ ବିଶ୍ୱ ମୁକ୍ତି— ଦଳିତ ପ୍ରାଣ ପାଇଁ
ଅନ୍ତର ଖୋଲି ଦେବ ତା' ପଦେ ଆତୁର ଗୀତ ଗାଇ ।

ଦୁନିଆ ପାଇଁ ଆଣିବ ଯୁଗ— ନବୀନ ଯୁଗାନ୍ତର
ଦଳିତ ପାଇଁ ମାଗିବ ତାକୁ ଭାତ ବସନ ଘର ।

କାନ୍ଦରେ ମୋର କମ୍ପିବ ସିଏ କମ୍ପିବ ସିଂହାସନ
ଧରିତ୍ରୀ ପାଇଁ ପୂଜିବ ପୂଜା— ହୋଇବ ଭାଗ୍ୟବାନ ।

ଗୀତର ଟାଣେ ଦେବତା ପ୍ରାଣ ମାନବ ପରିଚୟ
ବିଶ୍ୱ ଜୀବନ ପ୍ରତିନିଧି ମୁଁ— କରିବ ଯୁଗ ଜୟ ।

ଫେରନ୍ତା ପଥେ ଫୁଟାଇ ପଦ୍ମ ଆଣିବ ଇତିହାସ
କରିଚ ସିଏ ଜୀଆଇ ତାକୁ— ଦେଖିବ ତାର ହସ ।

ଶଙ୍କିତ କବି ଏ ଜଗତରେ— କାନ୍ଦେ ସେ ତା'ର ଲାଗି
ଦଳିତ ପାଇଁ ସପନ ଦେଖେ— ଉଠେ ଭବିଷ୍ୟ ଜାଗି ।

ଜାଣିଚି କବି ଝଡ଼ର ଶେଷେ ପଥର ଶୋଷଠାରେ
ଆଲୋକ ଅଛି— ଅମୃତ ଅଛି ସେ କୂଳ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ।

ଝଡ ଗରଜେ   ଡେଇଁଛି ଏକା—   ଯାଉଛି ଗୀତ ଗାଇ
ବିପଦ ମୋର   ସ୍ୱଜନ ସଖା   ବାଧା ଯେ ମୋର ଭାଇ

ଝଡ଼ର କବି—   ଜଡ ମୁଁ କାଟେ—   ଏ ଝଡ ପାର ହେବି
ବିପଦ ବିଘ୍ନ   ନ ମାନେ କଣ୍ଟି—   ସକଳ ଡେଇଁ ଯିବି ।

ସେପ ରେ ଯେଉଁ   ଆଲୋକ ରେଖା   ଅନ୍ଧାରେ ଦିଶେ ନାହିଁ
ସେ ରାଜ୍ୟ ମୋର   ସରିବ ଯାଏ—   ପାନ୍ଥ ସେ ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ।

ବାଟରେ ଯଦି   ମରି ମୁଁ ଯାଏ—   ଶେଷର ଗୀତ ଛନ୍ଦେ
ଦୂରର ଲକ୍ଷ୍ୟ   ନିକଟ କରି   ଶୋଇବି ଆତ୍ମାନନ୍ଦେ ।

ମୃତ୍ୟୁ-ଅନ୍ତେ   ବରି ମୁଁ ଯିବି—   ଜୀବନ ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ
ଆଗାମୀ ବର୍ଷେ   ହେବି ମୁଁ ବଡ଼   ମରଣ ମାଗି ନେଇ ।

ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାଧନା   ଯାତ୍ରାରେ ଯଦି   ଯାଏ ମୁଁ ଦିନେ ହଜି
କହିବ ବିଶ୍ୱ—   ମରିଛି ମୁଇଁ   ସେପାଖ ଯାତ୍ରୀ ସାଜି ।

୧-୧୧-୪୩

*

୧୦

କେତେ ଗାଇଚୁ କବି   କେତେ ଆଙ୍କିଚୁ ଛବି
କରିଚୁ କେତେ ଯୁଗ କଳ୍ପନା
ପ୍ରେମର ପରିଭାଷା   ତିଆରି କଲୁ କେତେ
ଭାବିଲୁ କେତେ ଦୂର ଭାବନା ।

ମୂହୂର୍ତ୍ତ ସାଥେ ସାଥେ   ଯୁଗ ଯାଇଚି ଚାଲି
ତୋ ପ୍ରାଣ ନଚିହ୍ନିଲା ପୃଥିବୀ
ମସ୍ତକ ଉଚ୍ଚ କରି   ମଣିଷ ନ ଜାଣିଲା
ଅବହେଳିତ ହେଲୁ ତୁ କବି ।

ଗାଇଲୁ ଗୀତ କେତେ ଗଛ ପଥର ସାଥେ
ଗଛ ପଥର ଖାଲି ଶୁଣିଲା ;
ଯା ପାଇଁ ଆସିଥିଲୁ ଯା ପାଇଁ ନାଚିଥିଲୁ
ତ' ମୁଦା କବାଟ କି ଖୋଲିଲା ?

କଳ୍ପିତ ସ୍ୱଇଜର ସପନ ପ୍ରସ୍ତୁରିଲୁ
ଜନ୍ମ ଜନ୍ମର ଧନ ଦେଶରେ
ଜଗତ ଶିଖିଲା କି ତୋ ଶୋଭା ପରଶଂସି
ଯେବେ ବୁଲିଲୁ ଭିକ୍ଷୁ ବେଶରେ ।

ଅନ୍ତର ଅନ୍ତରାଳେ ଯେ ଯୁଗ-ଦୀପ ଜଳେ
ଜୀବନ ପାଏ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଭା
ସେ ଦୀପ ଜଳିଲା କି ଜଗତ ଜାଣିଲା କି
ଅନ୍ଧାରେ ସାର ସିନା କାନ୍ଦିବା !

ଜଗତ ଅନ୍ଧକାରେ ଆଦର୍ଶ ହେଲୁ କବି
ପରଦେଶୀ ଦୂରର ଅତିଥି
କେ କେତେ ଗଲେ ପଛେ ନାଚିଲେ ତୋର ନାଚେ ?
କିଏ ବୁଝିଲା ତୋର ସ୍ୱପ୍ନ ?

ମରବେ ଦେଉଳ ତୁ ଗଢ଼ିଲୁ ହେଲୁ ସୁଖୀ
ଅଜଣା ଆଦର୍ଶ ତୁ ରହିଲୁ
ଜଗତ ନ ଜାଣିଲା ତୋର ଦେଉଳ ପୂଜା
ବନାସ୍ତୁ ନେଇ କବି ଗଲିଲୁ !

ସେଇ ଊର୍ମିର ଅସ୍ତ୍ର, ସେ ରାଷ୍ଟ୍ର ଗରଜୁଛି
ଶିଶୁ କାନ୍ଦୁଛି ମାଆ କୋଡ଼ରେ
ମଲା ମାଆର ସ୍ତନ ଆକୁଳେ ଶିଶୁ ଖାଏ
ଦୁଧ କେ ମୋ ଶିଶୁକୁ ଦେବରେ ?

ସମାଜେ ଖଳେ ଆଜ ଶିକାର ଛକାପଂଝା
ବାଘ ଛେଳିର ଆଜ ଲଢ଼ାଇ
ଛେଳିର ପ୍ରାଣ ନେଇ ବାଘ ସମ୍ମାନ ପାଏ
ଜଗତେ କରେ ଆଜ ବଡ଼ାଇ ।

କାହିଁ କଳ୍ପନା ରାଶି ଅଶ୍ରୁତେ ଗଲା ଭାସି
ଉଦାସ କବି ସବୁ ନଷ୍ଟ ସ୍ପୃହ
ଗଢ଼ିବା ଛଳନାରେ ଆସି ତୁ ଭୁଲିଗଲୁ
ଜଡ଼ ରହିଲା ଧ୍ୱଂସ ବିଲସୁ ।

ଯୁଗ ଯାଇଛି ଚାଲି ଯୁଗ ଯେ ଯିବ କଟି
ରହିଲେ କବି ଖାଲି ଆଦର୍ଶ
ତୋର କଳ୍ପନା ସାଥେ ଏକା କରିବୁ ପ୍ରେମ
ନ ପାଇ ବାସ୍ତବର ସ୍ପର୍ଶ ।

ଯାହା କରିବୁ ନିଜେ ବିଶ୍ୱ ଶିଖିବ ନାହିଁ
ବିଶ୍ୱ ମରିବ ଦୁଃଖ ଯାତନେ
ଲେଖିବୁ ଯେ କବିତା ଗଣ ବୁଝିବ ନାହିଁ
ତୋ ଗୁଣେ ନ ହସିବ ଜୀବନେ ।

ଆଜି ଓହ୍ଲାଅ କବି ଛାଡ଼ି ସେ ସିଂହାସନୁ
ଅପରିଚିତ ଯାହା ଜଗତେ
ଦୁନିଆଁ ପାଇଁ ଗାଅ — ଯୁଗ ସରଜ ଯାଅ
ଯୁଗର ନିଦ୍ରା ଭାଙ୍ଗି ଆଘାତେ ।

ଆଜି ସେ ଯୁଗ ଛବି ତୋ ପ୍ରାଣେ ଉଠେ ଜାଗି
ଯେ କୂଳେ ତୋ' ନାଆଟି ଯାଉଛି
ମୂକ ମଳିନ ଜନେ ସେ କୂଳେ ନିଅ କବି
ଯେ କୂଳେ ଚିର ମୁକ୍ତି ଗାଉଛି ।

ପୂରିବ ସବୁ ପେଟ, ଯିବ ସବୁରି ଚିନ୍ତା
ବିଶ୍ୱ ଉଠିବ ହସି ସେ ଦିନ
ସେ ଦିନ ଚିହ୍ନିବ ସେ କବିର ପ୍ରକାଶକୁ
ଆଙ୍କିବ ନିଜ ପ୍ରାଣେ ପାଲ୍ଲିବନ ।

ଭଙ୍ଗିବା ଲାଗି ଆଜି ମହିଁଘ ନଗଡ଼ିବ
ଚିର ଶାନ୍ତିର ଶଙ୍ଖ ବାଜିବ
କନ ଗାଇବୁ ନାଚି କବିତାଝରି ବାଞ୍ଛା
ବାସନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ତୋର ହୋଇବ ।

ଆସିବୁ ଯେତେ ଦିନ, ଗାଇଚୁ ଅଜ୍ଞାତରେ
ବଦଳାଇଦେ କବି ସେ ସୁର
ସମସ୍ତେ ଆସିଚନ୍ତି କବିତା ଗାଇଚନ୍ତି
ବଦଳାଇ କରନ୍ତୁ ମଧୁର ।

ଲୋକର ପରିସରେ ପାଇନି ଯେ ବିସ୍ତର
ବୃହତ୍ତମ କର ତୁ ତାହାରେ
ନିକର ଇତିହାସ ପୁନରାବୃତ୍ତି ଖାଲି
ପରିମାର୍ଜିତ କରି ଲେଖରେ ।

କବି ହୋଇବୁ ବଡ଼ ଆଣି ପାରିଲେ ଝଡ଼
ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯୁଗ ପାଇଁକି
ନିଜେ ତୁ ନାଚି ସାଥେ ଜଗତ ନଚାଇବୁ
ଖିଳ ବିଶ୍ୱ ଉଠିବ ଝଟକି ।

୭-୧୧-୪୩

*

୧୧

ଈର୍ଷ୍ୟାରେ ହସିଛ ଯେ   ଧ୍ୱଂସରେ ନାଚନ୍ତି ଯେ
ଦୁନିଆ ଗାଉଛି ତା' ପ୍ରଶସ୍ତି
ପଶୁ ଯେ ବଳୀୟାନ୍   ବିଶ୍ୱେ ସେ ଭାଗ୍ୟବାନ
ଦୁନିଆଠାରୁ ନେଲା ଭକତି ।

ମୋ ଭାଇ କାମ କର   ଉପାସେ ଯିବ ମରି
ଦୁଃଖ ଯାତନା ସବୁ ବରିବ
କାମ ମୁଁ କରେ ନାହିଁ—   ଲକ୍ଷ୍ୟମାଳକ ମୁହିଁ
ଦୁନିଆ ମୋର ଗୁଣ ଗାଇବ ।

ମଣିଷ ମାରେ ଯିଏ   ହିଂସାରେ ଗର୍ଜେ ଯିଏ
ସ୍ୱାର୍ଥ ସକାଶେ ଯିଏ ବଞ୍ଚିଛ
ସେଇ ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ—   ପାଏ ନା ଅପବାଦ
ଉଚ୍ଚତମ ଆସ୍ଥାନ ବାନ୍ଧିଛ ।

କବି ଭୁଲିଛୁ କିରେ   ସ୍ୱାର୍ଥର ଝଲକରେ
କରାଳ ଧ୍ୱଂସ ପାଇଁ ଧାଇଁଛୁ
ଦେଲୁ କି ସମର୍ଥନ   ତୋର ପ୍ରଶାନ୍ତ ଧ୍ୟାନ
ଧର୍ମର ଭଣ୍ଡ ଆଜି ସାଜିଛୁ ।

ମଣିଷ ଲାଗି ଯିବ   ଆଲୁଅ ଜାଳିବୁ ତୁ
ଜଗତ ନଚାଇବୁ ନୂତନେ
ମଣିଷ ମରିଯାଏ   ନର-ପଶୁର ହାତେ
ସହିଯିବୁ କି କବି ମଉନେ ?

ମଉନ ଦେଶ ଯାକ   ପାଟି ବାନ୍ଧିଛ ଦୁଃଖ
ମଉନ ପଥର ତୁ ଆସିଛୁ
କି ଦୁଃଖ ବୁଝିବୁରେ   କି ଗୀତ ଗାଇବୁରେ
କିଏ ଶୁଣିବ ଦମ୍ଭ ବାନ୍ଧିଛୁ ?

କଆର କାଠି ପଣ   ଆଣିଚୁ ତୋର ହାତେ
କଥା ଶିଖାଇବାକୁ 'ଜଗତେ
ବିପ୍ଳବ ରଗ ପଣ   କଡ଼ିଚ ତୋ ଅନ୍ତରେ
ଭବିଷ୍ୟ ବଣା ପଣ ତୋ ହାତେ ?

ମଣ୍ଡନ ଦେଶେ କଥା   ଶିଖାଇ ଉଚ୍ଚ ମଥା
କରିବୁ, ଗଢ଼ିବୁ ତୁ ଏ ଦେଶ
ନୂତନ ଲଗି କଚ   ପ୍ରଳୟ ଯିବୁ ରଚି
ତୋ'ଠାରେ ଅଛି ଆଶା ଅଶେଷ ।

୩–୧୧–୪୩

*

୧୨

ଯେ ଦିନ ଧରଣୀ ଶସ୍ୟଶ୍ୟାମଳା ଶାନ୍ତସଲିଳା ହୋଇବରେ
ଯେ ଦିନ ବିଶ୍ୱେ ମୁକ୍ତ ପବନ ଗନ୍ଧ ଗହନ ଭରିବରେ
ଯେ ଦିନ ନଦୀ ଧାଇଁବ ପାଗଳ ପରି
ବିଶ୍ୱ ଦୁଆରେ ଶେଷର ଗୀତ ଗାଇ ମୁଁ ଯିବି ମରି ।

×   ×   ×

ଯେ ଯୁଗେ ମାନବ ହିମାଦ୍ରି ପରି ଶୂନ୍ୟେ ପ୍ରଶାନ୍ତ ସାଜିବରେ
ଯେ ଯୁଗେ ସମାଜ ସାମ୍ୟର ତାନେ ରମ୍ୟ ଲୀଳାରେ ନାଚିବରେ
ସେ ଦିନ ଶେଷ କବିର ଅଭିଯାନ
ପୂର୍ଣ୍ଣ କାମନା—ସିଦ୍ଧ ବାସନା—ମରିବି ଦ୍ୱିଧାହୀନ ॥

*

୧୩

ନାଚବ ଦେଶ—ମୋ ଦେଶ ସାଥେ ନାଚବ ବଶ୍ୱସାରା
ନାଚବ ଶ୍ରମୀ ଜଗତସାରା—ନାଚବ ଚନ୍ଦ୍ର ତାରା
ସେଇ ଦୂରର ଭବଷ୍ୟ ପାଇଁ ଲେଖନୀ ମୋର ଥରେ
ଗାଉଚ ଯାହା ହେବ ମୁଁ ଧନ୍ୟ ଫୁଟାଇ ବାସ୍ତବରେ ।

ଦେଖିଚ ଆଖି ଥରୁଚ ଖାଲି ଦୁନଆ ସର୍ବନାଶ
ମଣିଷ ଚହ୍ନି ଦେଖିଲି ଖାଲି ଶୋଷଣ-ଦୁଃଖ-ଦାସ
ପ୍ରେମର ଗୀତ ଗାଇବ ବୋଲି ଦମ୍ଭ ମୁଁ ବାନ୍ଧିଥିଲି
ପ୍ରେମର ଗୀତ ନଷ୍ଟ ହେଉଚ ହତ୍ୟା—ସବୁ ଯେ ହତଶ୍ରୀ ।

ଗରବ ପାଇଁ କବତା ରଚେ—ଭକାରି ଦେଖି ଭୁଲେ
ଉପାସୀ ପିଲା ଦେଖିଲେ ଖେଦ—ଚିତ୍କାର କେତେ କରେ
ଦରଦ୍ର ଆଜ ଧନୀ ସମାଜ ମିଶାଇ ପାରେ ନାହିଁ
ଗୋଟାଏ ହାତେ ଶାସନ କଳ—ଆନର ଆଶ୍ରା ନାହିଁ ।

କାନ୍ଦିଚ ଯେତେ ଭାବଚ ସେତେ କରଚ ସମାଧାନ
ପାରେଣି ଭାଙ୍ଗି ଗରବ ଧନୀ କରବ ଏକାପ୍ରାଣ
ନଇଁବ ଶିର ସମାଜେ ଆଜ କରେ ଯେ ଅସ୍ଫାଳନ
ଉଠିବ ସିଏ କାନ୍ତରେ ଯିଏ ଡାକୁଚ 'ଭଗବାନ' ।
ଦେଶ ଦେଶରେ ଗାଇବ ଗୀତ ଶ୍ରମର ପୂଜା ପାଇଁ
ଯେ ପୂଜା ଦେଲେ ପଥର ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଉଳ ଯିବ ନଇଁ

୫-୧୧-୪୩

*

୧୪

ଦେଶର ଏ ଶିଥିଳତା ତଳେ
ନର୍ଯାତନା ଦୁଃଖ ଗରଭରେ
ଦେଖିବ ମୁଁ ଆଲୋକର ରେଖା—
ସେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କବି ଆଜି ଭୁଲେ ।

ଜାଣିଚି ମୁଁ, ଏ ଅନ୍ଧାର ଏ ରାତ୍ରି ତୁଟିବ
ପ୍ରଥମ ଆଲୋକ ରଶ୍ମି ପର ବ୍ୟାପ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପାଇବ ।

ପଶିବ ସେ ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ—ଅନ୍ଧକାର ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତରେ
ଅଙ୍କିତେ ଯାଏ ଯେ ମରି—ସ୍ପନ୍ଦନ ତା' ଜାଗିବ ପ୍ରାଣରେ ।

ଦେଖିଚି ମୁଁ ନୂତନର ସ୍ୱପ୍ନ,
ବତାସର ଉଚ୍ଛନ୍ନ ବେଳାରେ ପାଇଚି ମୁଁ ପ୍ରଶାନ୍ତର ରତ୍ନ;

ଭଙ୍ଗାପଦ୍ମ ସ୍ତୂପ ତଳୁ ସାଇତିଚି ଯୁଗର ଜୀବନ
ପ୍ରଳୟ ପଛରୁ କାର ଶୁଣିଚି ମୁଁ ଭୀମ ଶଙ୍ଖସ୍ୱନ

ଶୋକ ତଳେ ବିପ୍ଳବ ଦେଖିଚି
ସେଥିପାଇଁ ଧରିଚି ପତାକା—ନୂତନର ଅପଥ ବରିଚି ।

ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ ଆଜି କରାଇବ ପ୍ରଶସ୍ତ
ବିସ୍ତାରର ଛବି—ଗୀତ ଗାଇ ମୃତପ୍ରାଣ କରିବି ଜାଗ୍ରତ

ଯିବ କ୍ଳାନ୍ତ ଅବସାଦ-ରାତି ଯିବ ତୁଟି
ମରୁର ନିର୍ମମ ପ୍ରାଣେ ସୁରଭି ଭରିବ—
ପ୍ରଭାତର ଶେଫାଳିକା ଫୁଟି

୫-୧୧-୪୩

*

୧୫

ଚିରଦିନ ଗାଇବି ମୁଁ ଖାଲି କେହି ପଛେ ନ କରୁ ବିଶ୍ୱାସ
ବିଶ୍ୱଦାଣ୍ଡେ କହି ମୁଁ ବୁଲିବି—'ଆସିଥିଲି ଆଗାମୀ ମଣିଷ'

ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ମାଗୁଥିବି ଭିକ୍ଷା ଆଗାମୀର ପାଥେୟ ପାଇଁକି
ନୂତନର ପଥ ସଜାଇବି ନୂଆ ନୂଆ କେତେ ଚିହ୍ନ ଆଙ୍କି ।

ଅନାଗତ କଥା କହେ ବୋଲି ଏ ମଣିଷ ବୁଝେ ନାହିଁ ମୋତେ
କରେ ବୋଲି ଅଶ୍ରୁତ ଘୋଷଣା ପାଏ ନାହିଁ ସ୍ଥାନ ଏ ଜଗତେ

ଯାର ପାଇଁ ଧରେ ଭିକ୍ଷାଞ୍ଜୁଳି ସେ ଯେ ମୋତେ ଚିହ୍ନି ନପାରିଲା ।
କହେ ଯାର ଅନ୍ତରର କଥା— ସେ ମଣିଷ ବୁଝି ନ ପାରିଲା ।

ଯୁଗେ ଯୁଗେ ନୂତନ ଆସିଛି ଏଇପରି ଅନାଗତ ରୂପେ
ଶୁଣାଇଛି ଅଶ୍ରୁତ କାହାଣୀ, ମଜାଇଛି ଅନଭ୍ୟସ୍ତ ଧୂପେ

ତଥାପି ସେ ନୂତନ ରହିଛି ପ୍ରାଚୀନର ମୃତ୍ୟୁ—ଗୀତ ଗାଇ
ଅଜ୍ଞାତ ମୁଁ ଅତିଥି ଆସିଛି ସେ ନୂତନ ଯୁଗ ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ।

ଯେତିକି ମୁଁ ଗାଉଛି ସଙ୍ଗୀତ ସେତିକି ଏ ଦୁନିଆ ଭୁଲିଛି
ଯେତିକି ମୁଁ ଚିତ୍କାର କରୁଛି—କେତେ କିଏ ବିଦ୍ରୂପ କରୁଛି

ଆତଙ୍କେ କେ ଲୁଚି ପଳାଉଛି—ମିଶେ ନାହିଁ ମୋର ଅଭିଯାନେ,
ଶିଖେ ନାହିଁ ନୂତନର ଗୀତ—ଭବିଷ୍ୟର ଯୁଗ ଆବାହନେ ॥

ଥିଲି ଦିନେ ଅପରିଚିତ ମୁଁ—ଆଜି ଦିଏ ପରିଚୟ ମୋର
କ୍ଲେଦକ୍ଲିଷ୍ଟ ଜଗତ ଦୁଆରେ—ତାରି ଲାଗି କରେ ମୁଁ ଚିତ୍କାର

ସଂହାରର ଯୁଗେ ମୁଁ ଉଚ୍ଚାରେ ମହାବାଣୀ ପ୍ରତିସଂହାରର
ହିଂସା ଯେବେ ଗର୍ଜନ କରୁଛି—ପ୍ରତିହିଂସା ଗରଜେ ମୋହର ।

ଏକା ଏକା ଚାଲିଛି ମୁଁ ବୋଲି ବୋଲାଏ ମୁଁ ଲୁପ୍ତ ଅନାହୂତ
ବିଜୟୀ ସେ ଲୁଚିଛି ଗରଭେ ବିଶ୍ୱ ଦିନେ ନେବ ମୋର ପଥ
ପରାଜୟୀ—ତିକ୍ତଅଭିଜ୍ଞତା—ଉଦାସୀନ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ଚାହାଣୀ
ବିଜୟୀର ଗଢ଼ିବ ଅଞ୍ଜଳୀ—ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ ହେବ ମର୍ମବାଣୀ ।

ଯେଉଁ ଦିନ ବିଜୟୀ ଆସିବ ପଥ କେହି ନ ପାରିବ ରୋଧି
ସବୁ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବ ସେ' ପଥେ—ଧାଇଁବ ଏ ବର୍ଦ୍ଧମାନ ନଦୀ
ନଦୀପରି ଲୁଚିଛି କନ୍ଦରେ,—ସେ ଲାଗି ଏ ଜଗତ ଜାଣେ ନା
କାରା ଭାଙ୍ଗି ଉଚ୍ଛୁଳିବ ଦିନେ—ଆଗେ ଯିବ, କରିବ ଉନ୍ମନା ।

ଜର ଜର ବେଦନା ଅନ୍ତର—ପିପାସିତ ଶୁଷ୍କ ମରୁ ପରି
ଶବ୍ଦହୀନ ଅଭିଯୋଗହୀନ ଏ ସମାଜ ରହିଛିରେ ପଡ଼ି
ରାଜ୍ୟଯାଏ—ଯାଏ କେତେ ରାଜା—ଭଙ୍ଗାତାର ମେରୁଦଣ୍ଡ ପରେ
ନାହିଁ ତାର ତଳେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନତା, ପ୍ରାଣ ଦେଇ ଅପମାନ ବରେ
ପ୍ରାଚୀନର କୂପେ ସଢ଼ି ସଢ଼ି ନୂତନକୁ ଯାଇଅଛି ଭୁଲି
ଆଲୋକକୁ ଦେଇଛି, ପାସୋରି ଘାରିଛି ସେ ଗଭୀର କୁହେଳି
ସେଥିଲାଗି ଆଲୋକ ନ ଚାହେଁ ଅନ୍ଧାରର ଦରମରା ପ୍ରାଣୀ
କଳ୍ପନାରେ ରହିଛି ମୋ କଥା, ଯୁଗ ଯୁଗ ଅଶ୍ରୁତ ମୋ ବାଣୀ ।

ଯା'ର ହୋଇ ନାହିଁ ଦେଶ, ଘର—ଭାତ ନାହିଁ—ନାହିଁ ସୁଖଶାନ୍ତି
ତା'ର ଲାଗି କାନ୍ଦେ ମୁଁ ଗୋପନେ, ଦୁଃଖ—ଅଶ୍ରୁ ରଖିଛି ସାଇତି
ଜୀବନର ସବୁ କଥା ନେଇ ଚାଲେ ଆଜ ତା' ପତାକା ଧରି
କବି ଆଜ ସାଜିଛି ବିପ୍ଳବୀ, ପ୍ରତିନିଧି ବୋଲାଏ ତାହାରି
ପ୍ରାଣ ଦେଇ ଗଢ଼ିବି ମୁଁ ଖାଲି—ଏ ସମାଜକୁ ନ ମାଗିବି କିଛି
ମଣିଷକୁ କୋଳେ ତୋଳି ନେବି—ସେଇ ପ୍ରେମେ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ରହିଛି ।

ଯୁଗ ଯୁଗ ନୀରବେ ଯାଇଛି—ତଥାପି ତ ପାହିନାହିଁ ରାତି
ରକତରେ ଦୁଆର ଭିଜୁଛି, ଯାହା ତାର ସାରିନାହିଁ ଯାତ୍ରୀ

ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଆସିଥିଲା ମୋର ପୂର୍ବ-ଆତ୍ମା, ଗୀତ ଗାଇଗଲା
ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ କୋଳାହଳ-ହାଟେ ଶବ୍ଦିଲି କେ—କେ ଉପେକ୍ଷା କଲା
ସତ୍ୟଶିବ ଆସିଥିଲା ସିଏ—ତା'ର ବଂଶ, ଭାଷା ମୁଁ ଧରିଛି
କଣ୍ଠେ ମୋର ତାର ମର୍ମବାଣୀ-ମୋ ଆଖିରେ ତା, ଲୁହ ଭରିଛି ।

ଆସୁଥିବ ଯାଉଥିବ ଖାଲି ନୂତନର ଗାଉଥିବ ଗୀତ
ନ ପାଇଛି କାମ୍ୟ ଯେତେଦିନ, ଜଡ଼ିତ ମୁଁ ଜଗତ ସହିତ
ଆସିଛି ମୁଁ ପ୍ରତି କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ସୁପ୍ତ ପ୍ରାଣେ ଜଗାଇବା ପାଇଁ
ଗାଇଯିବି—ଦଳିତ ସମାଜେ ନେବ ଆଗେ ନୂତନରୁ ଦେଇ ।

କବିପ୍ରାଣେ ସେଇ ପୂର୍ଣ୍ଣତୃପ୍ତି—ସୃଜନରେ ପାଏ ସେ ଆନନ୍ଦ
ସଫଳ ମୁଁ ଯେ ଦିନ ସଂସାରେ ସଂଚରିବ ନୂତନର ଛନ୍ଦ
ନଦୀ ବନ ଝରଣା ସାଙ୍ଗରେ ଗାଇବି ମୁଁ ମୋ ଫୁଲର ଦେଶେ
କାୟା ଛାଡ଼ି ଯିବି ମୁଁ ମିଳାଇ ବିପୁଳ ଏ ବିଶ୍ୱେ ଅବଶେଷେ ।

୬-୧୧-୪୩

*

୧୬

ଜୀବନ ପାଇନାହିଁ ଜଗତ ଜାଗିନାହିଁ
କରିବୁ ଏ ମଣିଷ ନିଜର କରିନାହିଁ
ସେ ଲାଗି କମ୍ପ ଆଜ ପାଗଳ ନଦୀ ସାଥେ
ପଥର ଭାଙ୍ଗି ଯାଏ—କେତେ ବନ୍ଧୁର ପଥେ ।

ଜୀବନ ସତ୍ତା କବି ଦେଖିଛି ଫୁଲେ ଫୁଲେ
ସକାଳ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳ ଆକାଶ ରଙ୍ଗଣରେ
ପ୍ରେମ କରିଛି ବିଶ୍ୱେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଯେତେ ଅଛି
ଜଗତ ବୀଣା ତାରେ ଗୀତ ସେ ଉଠାଇଛି ।

କବିର ଜନ୍ମ ଏଥି ଅଗାମୀ ଦୂତ ରୂପେ
ଆଗାମୀ ପଥ ସାଜେ କୁଙ୍କୁମ ଗନ୍ଧ ଧୂପେ
ପୁରୁଣା କାନରେ ସେ ଶୁଣାଏ ନୂଆ କଥା
ନୂଆର ବେଦୀ-ମୂଳେ ବଳି ଦିଏ ସେ ମଥା ।

ମଣିଷ ନିତି ଆସେ—ଖେଳି ସେ ଚାଲିଯାଏ
ସୁନ୍ଦର ପୃଥିବୀଟି ଦେଖିଲେ ସେ ଭୁଲିଯାଏ
କବିର ସମ୍ବନ୍ଧ ଯେ ଜନମେ—ଜନ୍ମାନ୍ତରେ
ବିଶ୍ୱଠୁଁ ବୃହତ୍ତର ପ୍ରେମର ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ।

ସମାଜେ-କ୍ଷେତ୍ରେ ତା'ର ବାସନା ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରେମ
ପ୍ରତିଦାନ ବିହୀନ-ବାସନା ବୃଷ୍ଟି ସମ
କରିବ ପ୍ରେମଜଳେ ଶ୍ୟାମଳ ସବୁ ପ୍ରାଣ
ନମାଗି—ଭଲ ପାଇ କବି—ସେ ଭାଗ୍ୟବାନ ।

୭-୧୧-୪୭

*

୧୭

ଶ୍ରାବଣର ବାରିଧାରା ସମ ଆଣ କବି ପ୍ରଳୟ ଅସରା
ଧୋଇଯାଉ ଆବର୍ଜନା ଯେତେ—ହଳାହଳ ବିଷର ପସରା
ଭୀଷଣ ଏ ମେଘମାଳା ପରି କର କବି ପ୍ରଳୟ ଗର୍ଜନ
ନୂତନର ଅଭିଷେକ ପାଇଁ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ୁ ମୁମୂର୍ଷୁ ପ୍ରାଚୀନ ।

ମେଘ ଆସେ ସଂହାର ରୂପରେ ଗର୍ଭେ ଧରି ସବୁଜ ସପନ
ବିଶ୍ୱ ଭାଙ୍ଗେ ବନ୍ୟା ଲହରୀରେ ଗଢ଼ିବାକୁ ସରସ ଜୀବନ
ଆସ କବି ଶିବର ତାଣ୍ଡବେ ନାଚି ଯାଅ ବୃଦ୍ଧ ଏ ସମାଜେ
ଗଢ଼ିବାର ଅବକାଶ ଆଣି—ଜରାଜୀର୍ଣ୍ଣ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ୁ ଲାଜେ ।

ନଦୀର ଏ ମରୁଶଯ୍ୟା ଆଜ ପୂର୍ଣ୍ଣତୋୟା, ନାଚୁଛି ଉଲ୍ଲାସେ
ମେଘ ଢାଳେ ଦେଇଛି ଶକତି—ଯିବ ଡେଇଁ ଧାଇଁବା ସକାଶେ
ଲଂଘିବାକୁ ପାଷାଣର ବନ୍ଧ—ବନ—ପାଟ ପ୍ରତିବନ୍ଧ ଯେତେ
ସେ ଶକ୍ତିରେ ପାଗଳ ଏ ନଦୀ—ଧାଇଁଛି ସେ ଧ୍ୱଂସ କରି କେତେ ।

କବି ଆଜ ଭରିଅ ଶକତି ବିଶ୍ୱପ୍ରାଣେ ବନ୍ଧନ ବିହୀନ
ପ୍ରଗତିର ବାଧା ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ୁ, ମରିଯାଉ ଜର୍ଜର ପ୍ରାଚୀନ
ମରିବ ତ, ମରୁଅଛି ନିତି ପଲେ ପଲେ ପ୍ରାଚୀନ ପୃଥିବୀ
ସମୂଳେ ଭାଙ୍ଗି ଦେ କବି—ଲେଖିବାକୁ ତୋ ନୂତନ ଛବି ।

ନଦୀପରି କରି ତୁ ପାଗଳ ଜଗତକୁ ତାଣ୍ଡବ ବନ୍ଦନେ
ଅନ୍ଧପରି ଆଗକୁ ସେ ଧାଉଁ ଭବିଷ୍ୟର ସ୍ୱପନେ ସ୍ମରଣେ
ଆଣ କବି କବିତାର ବନ୍ୟ—ଯନ୍ଧାରର ଶ୍ରାବଣ ଧାରାରେ
ଭାଙ୍ଗି କବି ଅମର ହୋଇବୁ—ମରିବୁ ତୁ ନୂତନ ଧରାରେ ।

୩୧—୧୦—୪୩

✳

୧୮

ଶ୍ରାବଣ ନଦୀର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗତିମା ତୁମେ
ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବ ପଥ ବନ୍ଧ ଗୋ
ଆସିଛି ପାନ୍ଥ-କବି ସାହସେ ତରିବାକୁ
ତରିବା ଲାଗି ଆଜ ଅନ୍ଧ ଗୋ ।

ଦିନେ ପାଗଳ ହୋଇ ବନ ପର୍ବତ ଡେଇଁ
ପାଷାଣ କାରା ଡେଇଁଥିଲଟି
ତୁମରି ପରି ଆଜ ସାଜଛି ପାଗଳ ମୁଁ
ବନ୍ଧନ ବାଡ଼ ଡେଇଁ ଯିବଟି ।

× × × ×

ପ୍ରଳୟୂତର କର ଘୂର୍ଣ୍ଣି ବତାସ ଝଡ
ଗରଜ ଭୟଙ୍କରେ ଲହରୀ
ଡରେ ନା ଯୁବକ ମୁଁ—ବିଜୟ-ପଥ ପାନ୍ଥ
ଯିବ ମୁଁ ତରୀ ବାହି ସେପାରି ।

ଏଇ ବତାସ ତଳେ ସେପାରି ଲୁଚିଛି ରେ
ଉଚ୍ଛନ୍ନ ଉର୍ମିମାଳା ସେ ପାଖେ
ପାରି ମୁଁ ହେବ ଆଜ ଆସିଚି ଅନ୍ଧ ହୋଇ
ପାଗଳ ହୋଇଚି ସେ ଆଲୋକେ ।

ଅନ୍ଧାର ତଳେ ଲୁଚି ରହିଚି ସେ ଆଲୋକ
ଝଡ଼ ବତାସେ ଦିଶେ ନାହିଁ ଗୋ
ଏ ଝଡ଼ ପାରି ହୋଇ ଯିବ ମୁଁ ସେଇ ଦେଶେ
ସେଇ ଆଲୋକ-ଗୀତ ଗାଇ ଗୋ ।

୭-୧୧-୪୩

*

୧୯

ବିଜୁଳି ସାଥେ ଗାଇବ ଗୀତ ବଉଦ ଭଲେ ଯେ ଦିନ ଯିବ ମିଶି
ସେ ଦିନ ସତେ ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ—ଆଲୋକ କଣା ଝରିବ ରାଶି ରାଶି

ତୁମରି ମନ୍ତ୍ର ଗାଇଚି ବର୍ଷା ଶ୍ରାବଣ ରାତି ଗଭୀର ଅନ୍ଧକାରେ
ଦୁନିଆ କିଛି ନ ପାରେ ବୁଝି—ଶ୍ରାନ୍ତ ପଥିକ ଆକୁଳେ ଖାଲି ମରେ

ବୁଝିଚି କବି ତୁମରି ଗୀତ—ଶିଖିଚି ତାକୁ ବଜାଇ ତା ବୀଣାରେ
ମେଘର ସାଥେ ଯିବାକୁ ମିଶି ଆକାଂକ୍ଷାତାର ଭୁବନମୟ ଘାରେ

ଚିର ମୁଁ ବସି ତୁମରି ଗୀତ ଗାଉଚି ବନ୍ଧୁ ଅଶ୍ରାନ୍ତ ଆଗ୍ରହରେ
ତୁମରି କଥା କହେ ମୁଁ ଆଜ—ଭସାଏ ଧରି କବିତା ପ୍ରବାହରେ

ଦୁନିଆ ପ୍ରାଣୁଁ ନୁହେଁ ମୁଁ ଭିନ୍ନ ଆସିଚି ଖାଲି ଜଗତେ ଭଲପାଇ
ତୁମରି ଲାଗି ବାଢ଼ିଚି ପୂଜା—ଜୀବନ ଦ୍ୱାରେ ଅର୍ଚ୍ଚନାଗୀତି ଗାଇ

    ମସ୍ତକ ମୋର ଉଚ୍ଚ କରିଚି କବିତାରେ ମୁଁ ଭରିଚି ଉନ୍ମାଦନା
    ତୁମରି ପାଇଁ କାନ୍ଦିଚି ସାଥୀ ପାଇବି ବୋଲି ତୁମଠୁଁ ଆଶ୍ୱାସନା

ଜଗତେ ଖାଲି ଭଲ ପାଇବା କରିଚି ଆଜି ଜୀବନଠାରୁ ବଡ଼ି
ଜଗତ ଲାଗି ଡେଇଁବି ଆଜି ଗମ୍ଭୀର ଗଡ଼, ସାଗର, ଝଞ୍ଜା ଝଡ଼ ।

    ନିଜର ପାଇଁ ମାଗିବି ନାହିଁ ଦୁନିଆ ଦ୍ୱାରେ ଢାଳିଚି ‘ସେତେ ପ୍ରେମ
    ମରଣ ପାଇଁ ହଟିବି ନାହିଁ ଭୁଲିବି ନାହିଁ ଚିର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମମ

ତୁମରି ଡାକ ଆସିବ ଯେବେ ଏ ପ୍ରେମ ରାଜ୍ୟୁ ବିଦାୟ ନେବି ସାଥୀ
ତୁମରି ଦିଆ କବିତା ଗାଇ ଅଖେଦ ମନେ ଯିବି ମୁଁ ତୁମ କତି ।

୩୧—୧୦—୮୩

*